

Srečanje upokojencev Primorske

V soboto, 10. avgusta, se je na 6. srečanju upokojencev Primorske na Mašunu pri Ilirski Bistrici, v čudoviti gozdni dolini zbralo kakih 4000 upokojencev. Prišli so iz vseh krajev Primorske pa tudi iz zamejstva.

Upokojence sta pozdravila predsednik domačega društva upokojencev Miro Štemberger in župan občine Stane Prosen. Podpredsednik Zveze društev upokojencev Slovenije Ivan Jenko je v svojem govoru med drugim pozval upokojence, naj se aktivno vključijo v delo društev, kajti le tako se bomo lahko uspešno borili za svoje pravice.

Upokojenci smo na Mašunu podpisovali tudi peticijo Demokratične stranke upokojencev, v kateri se zavzemamo za primeren dodatek za rekreacijo upokojencev in za to, da bi vsi zaposleni v gospodarstvu dobili regres za letni dopust.

Po kulturnem programu, v katerem so sodelovali povezovalci Franc Gombač, mešana pevska zbor iz Ilirske Bistrice in Kopra ter pevski trio iz Koritnic, so se upokojenci do večernih ur zabavali ob prijetni glasbi ansambla Snežnik. Srečanje, ki so ga popestrili tudi z rekreacijskimi igrami, lahko ocenimo z najboljšo oceno.

Dimitrij Grlj

Beseda urednika

Leto se je hitro zasukalo in tako naše glasilo te dni obhaja svojo prvo obletnico. Z navdušenjem so ga sprejeli naši ljudje v domačem kraju in rojaki v tujini, ki z veliko ljubeznijo do svojega rodnega kraja prebirajo sestavke, povezane z njihovim rodnim krajem. Nemara nam bo uspelo, da slednje pripravimo k pisanju in tako pridobimo nove sodelavce, ki bi s svojimi sestavki popestrili vsebino našega glasila. Zato tudi njih z velikim veseljem vabim k sodelovanju.

Ob pričetku novega leta želim prav vsem našim bralkam in bralcem veliko zdravja in zadovoljstva ter srečno novo leto. Vsem, ki s svojimi članki ali kako drugače pomagata pri izhajanju našega glasila se zahvaljujem za sodelovanje in pomoč.

Urednik

Domoznanski oddelek

tp 07

JESENSKI listi

1997

070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistrica)

2000134,3

COBISS

COBISS

O ljubezni

Pavel: Star sem. Včasih sem jo imel, ja, a zdaj je nimam več.

Sonja: Ljubezen je nekaj, kar se sprejema in daje obenem.

Marjan: Ljubezen je to, da se imamo vsi radi in da se je ne odrekamo. Tudi Bog nas ima rad, saj nam po dežju pošlje sonce.

Lojzek: Ljubezen je, da se imamo radi. Ljubezen je, da se izognemo prepiru, sovraštvu, da v srcu ostane prostor za ljubezen.

Rozi: Rada imam vse, ki me imajo radi. Vsem ljudem želim dobro.

Albina: V imenu ljubezni sem pripravljena odpustiti. Lepo mi je, da se družimo.

Lojzek: Predlagam, da si v imenu ljubezni podamo roke.

Pavel:
Ljubit je res lepo,
če je dekle za to,
če pa dekletca ni,
ljubit ni kaj.

Saj veš, da te rada imam,
pa videti se ne dam.
Težko mi je srce,
ko vidim te.

Micka: Moja velika ljubezen so rože in živali. Rada imam ljudi, ki se razumejo.

Zora: Tudi moja ljubezen so rože. Saj že pregovor pravi: Kdor ima rad rože, ima rad živali in ljudi. Treba je dajati - imeti vile, in ne samo jemati - grabiti.

Pepca: Ko slišim besedo ljubezen, se spomnim na dobre ljudi, ki so mi pomagali.

Ivanka: Največja ljubezen je pomoč človeka človeku v stiski. Pomeni tudi dogovarjanje, sporazumevanje in spoštovanje do ljudi.

Sonja: Ljubezen se ne kupuje, ampak daruje. Ljubezen pomeni strpnost do drugih, sprejemanje drugačnosti.

Pavel:
Ni ga večjega veselja kot je ljubezen fantovska,
ni je večje lumparije kot je študentovska.
Svoji mam'ci sem obljubil,
da bom novo mašo pel,
svoji ljub'ci sem obljubil,
da jo bom v zakon vzel.

*Misli so povedali stanovalci Doma
starejših občanov v Ilirski Bistrici - člani
ponedeljkove skupina za samopomoč.*

Pisma bralcev

V prilogi pošiljam sestavek o požigu vasi na Primorskem. Lepo prosim, da ga lektorirate in objavite v vašem glasilu. Ker je bila obletnica tega dogodka dne 4. junija 1996, prosim, da ga čimprej objavite. Če vam sestavek ne ustreza, me, prosim, obvestite.

Povdariti želim, da so Italijani leta 1918 okupirali vso Primorsko. Mi smo se rodili kot italijanski državljani. Naši očetje in naši bratje so bili italijanski vojaki. Obiskovali smo italijanske šole. Svoj materin jezik smo uporabljali le še doma in v cerkvi, sicer smo morali govoriti v tujem jeziku. Asimilacija je naglo napredovala. Primorska se je uprla, zbrali so se prvi partizani in tu pa tam se je začutilo uporniško gibanje. Tedaj so pričeli Italijani Primorsko načrtno uničevati, čeprav je bila uradno del njihove države. Uničili so del svoje države in izmučili svoj narod. Govorili so, da so naši starši Slavi, mi otroci pa Italijani. S tem smo živeli.

Še enkrat vas prosim za objavo, po želji pa vam lahko pošljem še nadaljevanje te mučne zgodbe, predvsem doživetja naših ljudi v zaporih in internaciji.

Nada Žnidaršič

Odgovor uredništva

Z največjim veseljem smo prejeli vaše pismo in prispevek za naš časopis. Res, prava lekcija iz zgodovine, še posebno za tiste, ki bi radi spreminjali našo zgodovino. Oboje objavljamo in vas prosimo za nadalnje sodelovanje. Želimo, da se vašemu zgledu pridružijo še ostali. Prepričani smo, da premoremo še veliko upokojencev, ki dobro sukajo pero. Sprejemamo tudi prispevke mlajših ljudi, ki nas imajo radi.

Lep pozdrav!

Dan, ko so gorele prve primorske vasi in so morili ljudi

Bližal se je najlepši mesec v letu. Pomlad se je razbohotila v vsej svoji lepoti.. Noči so kratke, tople, suhe in sonce postaja vsak dan toplejše. Ptički pojo do teme in dlje. Za nekaj ur utihnejo. Pred zoro že gostolijo. To je največje razkošje, ki ga človek doživlja iz leta v leto. To je čas sreče in čas svinčenih spominov!

Ti spomini me tlačijo do tal in globje, do pekla! Doma sem iz Gornje Bitnje. Nekoč smo to vas imenovali Stari most. Mi smo bili Mosnarji. Bilo je v četrtek 4. junija leta 1942, na dan Svetega rešnjega telesa. Dan se je začel v popolni sreči. Končal je ta dan onkraj pekla! Zjutraj smo se zbrali pri sveti maši na Premu, sledila je procesija. S sestro sva imeli nove poletne oblekce, brat Marjan je imel novo srajčko in nove čevlje gumarice. Ko smo se vračali domov, nas je mama čakala pred hišo. Vsa srečna je bila, ker sva bili čedni in urejeni. Sestra je menila, da je najlepša. Pa saj je tudi bila in imela je skoraj šestnajst let. Takoj po kosilu me je mama poslala po kvas v trgovino h Klobučarjevim. Nameravali smo peči buhteljne kot se za praznik spodobi. Z mano je šla tudi Anca Lunjova iz Dolnje Bitnje. Klicali smo tudi Pavelco Krancovo, ki se je stiskala v očetovem naročju. Ni hotela z nama, kot bi slutila, da njen ati preživlja zadnjo uro svojega prekratkega življenja. Čez eno uro je že bil ustreljen. Zakaj? Tega nihče ne ve.

Pri Klobučarjevih sva malo poklepetali z gospodinjo Pavlo, ko je nenadoma prihrumelo iz Trsta veliko kamionov, na katerih so bili do zob oboroženi fašisti. Iz enega kamiona so suvali naše domačine, ki so jih aretirali pred enim mesecem in zaprli v Neverkah. Bili so to kmetje, gospodarji iz Kilovč in Ratečevega brda. Skoraj vsi so imeli doma žene in otroke. Surovo so jih postavili v vrsto po dva in dva in zastražili. Stale smo ob strani, jih gledale, pozdravljale, klicale. Nihče ni dvignil glave, nihče nas ni videl, nobenega glasu ni bilo od nikogar. Molčali so in gledali v tla. Zadnji v vrsti je bil Rude Janezinov iz Ratečevega brda. Počasi je

šla kolona proti Kilovčam. Gospa Klobučarjeva naju je stisnila k sebi in nama rekla, da je to njihova zadnja pot. Tako je tudi bilo. Postreljali so jih kot divjad. Tik pod vasjo Kilovče je ta dan padlo 26 poštenih, zdravih delovnih ljudi. Zakaj? Vsi so bili italijanski državljani. A bili so Slovenci in morali so umreti in zapustiti svoje družine v negotovosti. Trpljenje njihovih družin se ne da opisati.

Pred Klobučarjevo hišo je bilo vse polno fašistov. Komande so padale rezko, strogo, bliskovito. Gospa Pavla nama je dejala naj beživa domov in naj sporočiva ljudem, da bodo fašisti vse požgali in pobili. S kolesoma sva prispeli v vas pred fašisti. Celo pot sva ponavljali kar nam je naročila gospa Pavla.

Ko sem prišla domov, sem se vsa tresla. Povedala sem gospejino sporočilo, kar pa moj oče ni verjel in je po svoje modroval. Ni še končal stavka, ko je prihrumel kamion pred hišo, poln fašistov. Preden se je zaustavil je bila streha že zasuta z rdečimi zažigalnimi bombami. Stali smo pred hišo, saj smo jih pričakovali - starši in trije otroci. Fašisti so poskakali s kamiona in na nas vpili: "Via, via via!" Le kam? Oficir je stopil do našega atija in ga z levo roko zagrabil za srajco. Trdo ga je držal. V desni roki je držal pištolo pritisnjeno na atijeve prsi. Tedaj sem planila nadenj. Kot otrok, ki nič ne misli, je na koncu obupa in se nič ne boji. Z vso silo enajstletnega brezumnega dekleta sem se mu obesila na desno roko. Visela sem na njej, noge sem dvignila od tal. Pritiskala sem to roko k tlom in moledovala: "Prosim gospod general, ne smete ubiti našega atija, lepo prosim, ubite mene! Naš ati je dober. Nič slabega ni storil. Nedolžen je! Lepo vas prosim, ubijte mene!" Na vso silo se me je otresal. Preveč obupa je bilo v meni, da bi odstopila od svoje namere. Počasi je povsili desno roko in atija je izpustil. Tudi sama sem izpustila njegovo roko. Padla sem pred njim na kolena, sklenila roki kot proti Bogu in se mu zahvalila. Grdo je pogledal in močno brcnil. Padla sem po tleh in se pričela smejati, da, smejati do solz. Ate je ostal živ! To je bilo najvažnejše.

Naša hiša je bila že v zubljih, ko je moj bratec, star komaj osem let, smuknil kot veverica v klet, odprl zajčnik in spustil zajčke na vrt. Moške iz naše vasi so gnali na pot, ki pelje na Ratečevo brdo. Ženske in otroke so suvali v Martnikov klančič tik reke Reke. Tu smo stali več ur. Fašisti so nas stražili z mitraljezi. Sonce je vse bolj pripekalo in pritiskalo dim k tlom. Cela vas je bila v zubljih, ki so segali zelo visoko. Nebo in sonce je zakril gost črn dim. Dim je pritiskal tudi na nas in naše stražarje. Vsi smo pokašljevali in se počasi davili. Odvedli so nas čez cesto na pobočje hrička nad Švabovo hišo. Od tu smo videli, da gori še druge vasi. Dim se je dvigal nad Dolnjo Bitnjo, Kilovčami, Ratečevim brdom, Podstenjami, Merečami in Podstenjškom. Sedem vasi je bilo ta dan v ognju. Nič se nismo bali, nismo jokali, pa tudi živeli nismo. Ždeli smo v prazno, niti žalostni nismo bili. Spoznali smo italijansko starodavno kulturo, s katero so se pred nami hvalili. Bili so barbari. Okrog osme ure so nas napodili na tovarnjak, kjer smo se srečali z atijem. Bil je živ. Od sreče sem omedlela. Kamion se je ustavil v Ilirski Bistrici pred zaporom. Zagledala sem sošolko, ki je začudeno gledala ljudi na kamionu, podobne prestrašenim ciganom. Bila sem tako ponižana, da sem počepnila in se skrila. Sram me je bilo. Le kako in zakaj sem prišla na ta kamion med te ljudi. Ko sem vstala in pogledala okrog sebe sem šele opazila, da so to moji najdražji vaščani in sosedi. Mosnarji smo si rekli. Odhajali smo skupaj, kot smo tudi živeli skupaj. Nikoli več se nismo vsi skupaj sešli. Veliko jih je umrlo. Drugi so se razkropili po svetu.

Vse te ljudi sem imela rada. Še sedaj jih imam rada. Veliko hudega smo skupaj prestali. Trpljenje nas je družilo.

Tega dne se je moja duša prelomila na pol. Polovica je ostala pri Starem mostu, kjer sem preživela prvih najlepših enajst let. Le pol duše nosim s seboj in še ta polovica hrepeni po tisti tihi dolinici med reko Reko in cesto, ki pelje proti Ribnici na Primorskem.

Nada Žnidaršič

Silvesterski večer

Zadnji dan leta,
veliko lepega obeta,
mladi in stari,
kot je v navadi,
skrbno pripravljajo se
na nočno rajanje.

Silvestrski večer
je končno nared,
ob rokovanju vsevprek
vname se klepet,
ko da se videli niso
že dolgo, dolgo let.

Zbrani sedijo okrog mize,
ki bogato je obložena,
da skupaj bi dobro razpoloženi
poslovali se od starega leta
in pogumno zakoračili v novo,
ki nič dobrega ne obeta.

Nekdo polglasno poskusi ton
in pesem slovenska že doni:
"Kol'kor kapljic, tol'ko let,
bog nam daj na svet živet,
kdor z nami hoče bit',
mora z nami vin'ce pit!"

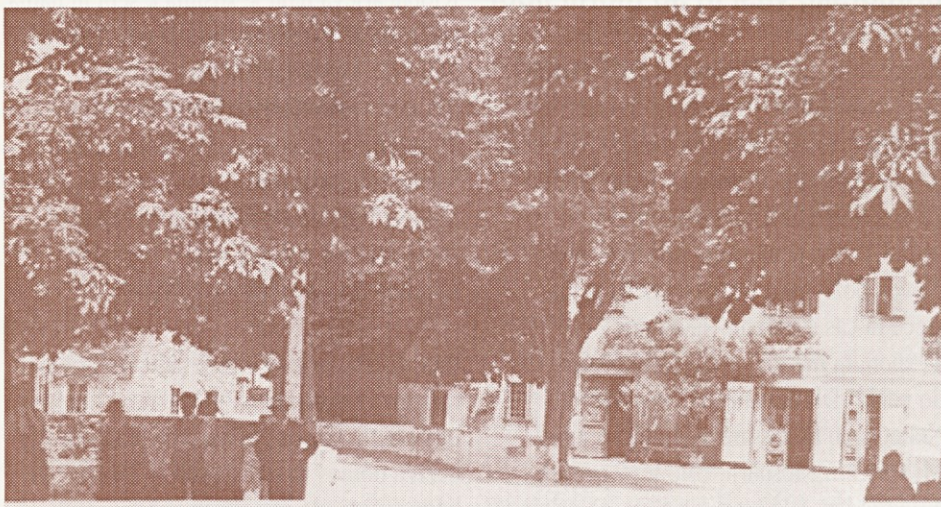
Ko pesem utihne,
pojedina se začne.
Ko polni so želodci,
oglasijo se godci:
"Zaplešimo polko,
za našo majolko,
ki toči nam vino,
belo in črnino!"

Pari zaplešejo doma polko,
nato valček, tango in mazurko,
upehani sesedejo se na stol,
starejši živi samo še napol.
Ko zaslišijo svojo melodijo,
spet vstanejo in se zavrtijo.

Natančno opolnoči,
ugasnejo se vse luči,
nazdravijo novemu letu,
izrekajo se voščila,
da izpolnile naj bi se želje,
pričakanja in barantanja.

Marjan

Iz starih albumov

Da, da, to je bistrski plac nekoč (1902). Lastnik fotografije Emil Maraž.

Staro izriva novo. Hiša na križišču pri Jerneju na meji k. o. Trnovo in Il. Bistrice izriva nova zgradba. Fotografija je iz leta 1959, foto Maraž, lastnica Darinka Šajn.

Bistrski kolesarji okoli leta 1900.

Peta obletnica Doma starejših občanov v Ilirski Bistrici

V soboto, 12. oktobra, so delavci in stanovalci Doma starejših občanov v Ilirski Bistrici praznovali peto obletnico delovanja. Dom se je v teh letih povsem vrasel v okolje in postaja pravi gerontološki center bistrške občine. Ob tej priložnosti je direktorica Marija Šlenc Zver povdarila, da pet let delovanja ustanove res ni dolga doba, vendar je v bistrških razmerah nadpovprečno starega prebivalstva vloga tega zavoda toliko bolj pomembna. Danes je v domu zasedenih skoraj 200 postelj, na čakalni listi pa je več kot 80 prosilcev. V petih letih je za daljši ali krajši čas prebivalo v domu 835 stanovalcev iz bistrške občine in širšega območja. V domu je zaposlenih okrog 80 delavcev, pretežno zdravstveno negovalnega osebja, ki po splošnem prepričanju vzorno skrbijo za svoje varovance. Dom je prav gotovo ena najbolj urejenih tovrstnih ustanov v državi. Pred nekaj meseci so se lotili gradnje novih prostorov, v katerih bodo pridobili sedem dvoposteljnih in osem enoposteljnih bivalnih enot, ki imajo vse elemente stanovanja. Poleg tega bodo v vsaki etaži klubski prostor za druženje in seveda ostali pomožni prostori za osebje. Ob tem jubileju je vodstvo ustanove prejelo številne čestitke in pozdravne brzojave.

Dimitrij Grlj

Ali me ljubiš

Če si sojen meni,
pridi, dragi moj,
zvesto te bom ljubila
in srečen boš z menoj.

Ni mi do sijaja,
lišpa in zlata,
le ljubezen prava
ti bo vzor srca.

Če od vseh na svetu
tvoja bom zgolj jaz,
te bom vredna dragi
zdaj in slednji čas.

Če kdaj prostosti
si srce želi,
čar ljubezni prave
spet ga osvoji.

Prava ti ljubezen
povzročila bo,
da jo v ljubezni
vračala bom zvesto.

Tone Gašperšič

Veselemu otroku

Otrok ti moj, le smej se, smej
kot češnjav cvet s pomladnih vej!
To bil bi neodpusten greh
braniti tebi sladki smeh.

Saj pride dan, saj pride dan
nevabljen, nepričakovan,
ko smehu se obrazek tvoj
odvadi bo, kot se je moj.

Tone Gašperšič

Ko pridem v vas

In še vedno in še vedno
kadar pridem skozi vas,
izza okna me pozdravlja
nageljnov rdeči kras.

Nekaj se mi v srcu zgane
iz skrivnostnih globočin.
Morda novo hrepenenje?
Morda davni moj spomin?

Drzno stopil bi pod okno
in odtrgal cvet rdeč,
ali kaj, ko tam za oknom
ni mladosti moje več!

Tone Gašperšič

Zahajajoče sonce

Zašlo je sonce za goro,
za nocoj se je poslovilo,
da drugim bode zasvetilo,
ki onkraj morja sladko spijo.

Vzdrami sonce moje drage,
izroči srčne jim pozdrave,
s toplim žarkom jih poljubi,
reci jim, da jih mati srčno ljubi.

In ko se zjutraj boš vrnilo,
prinesi njih mi sporočilo!

Tone Gašperšič

Dom starejših občanov v Ilirski Bistrici

Ustanovili smo planinsko skupino

Upokojenci - planinci na Kozleku

Društvo upokojencev v Ilirski Bistrici sodi med najštevilnejša pa tudi med najaktivnejša društva v naši občini.

Tokrat je vodstvo društva prisluhnilo tudi dolgoletni želji članstva, da v društvu oblikujemo planinsko skupino in se organizirano lotimo skupinskih obiskov našemu članstvu primernih planinskih vrhov.

Na društveni poziv se je v soboto, 26. oktobra 1996 odzvalo skoraj trideset društvenih članov in se podalo v lepem sončnem vremenu na 997 m visoki Kozlek nad zgornjo reško dolino. Položna pot, jesensko obarvana priroda, prekrasno sončno vreme in enkratni razgled po vsej naši Podgori, Brkinih, Čičariji in morju z otoki, pa še prijazen sprejem oskrbnikov koč na Kozleku, je udeležence navdušilo.

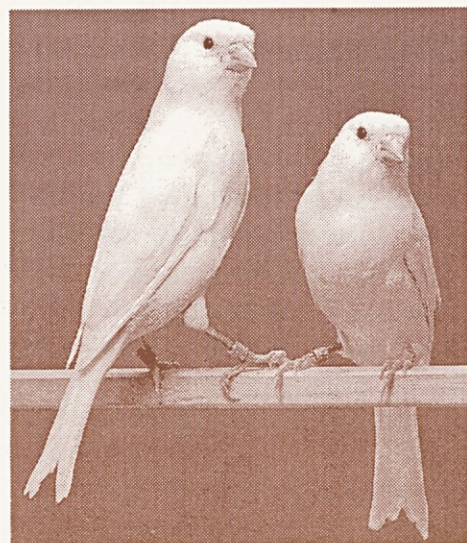
Po temeljitnem pogovoru o možnostih, ki jih organizirano planinstvo nudi tudi upokojencem, so prisotni enoglasno sklenili, da se ustanovi planinska skupina v okviru Društva upokojencev Ilirska Bistrica. Za prvo predsednico so izvolili članico društva gospo Olči Mušević in ji naložili skrb za organizacijo čim večjega števila izletov v domači planinski svet in tudi širšo oklico. Prisotne članke planinske skupine sta pozdravila predsednik DU Miro Štemberger in predstavnik domačega planinskega društva Vojko Čeligoj ter vsem, ki tudi na ta način ohranjajo mladost v svojih srcih, zaželela obilo lepih planinskih doživetij v naših gorah.

Naši upokojenci so tudi sicer zelo marljivi planinci, saj so redni udeleženci vseh izletov, ki jih organizira Planinsko društvo Snežnik Ilirska Bistrica, številni so tudi marljivi planinski odborniki in organizatorji. Nepozaben je bil nastop Mešanega pevskega zbora upokojencev na Snežniku pred štirimi leti ob proslavljanju 85-letnice domačega planinskega društva.

Srečno torej našim vrlim planincem-upokojencem. Pridružite se jim!

Vojko Čeligoj

Ptice - naši pernatí prijatelji

Ptiči so med drugimi živalmi nekaj posebnega, zato lahko brez pretiravanja rečemo, da je ni skupine, ki bi tako kot

ptiči pritegovala našo pozornost in uživala našo naklonjenost. Med vsemi živalmi združujejo najbolj številne lastnosti, ki pritegnejo tako ljubitelje kot znanstvenike, so zelo številni, zelo različni po barvi, gibanju, obliki in vedenju. Njihova čutila so podobna človekovim, zato jih tudi lažje dojemamo.

Čudovit svet tisočerihi vrst ptic je privlačen za vsakogar. Košček takega živega sveta nam omogočajo sobne ptice, ki so nam v veselje, pribežališče pred utesnjenostjo v hitrem koraku našega časa, pa tudi pred samoto. Zato se vse več ljudi odloča za nabavo in vzrejo raznih vrst sobnih ptic, med njimi največ papig in kanarčkov. Predvsem starejši ljudje in otroci imajo v svojem domu radi ptice, ki jim s svojo

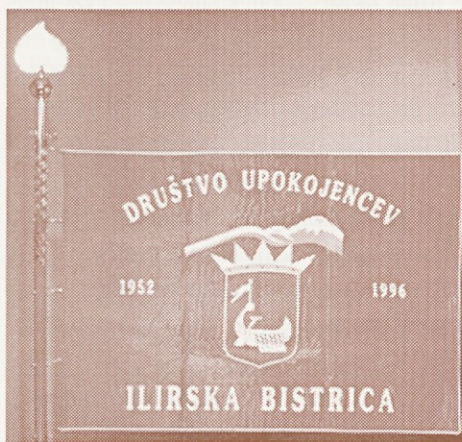
prisotnostjo in petjem preganjajo občutek samote. V tej mali živalici najdejo nekoga za katerega morajo skrbeti in si tako krajšajo čas. Pomemben je tudi občutek, da je ta nežna živalica samo njihova in odvisna od njih. Kanarček sodi zaradi prijetnega petja, lepega videza in različnih oblik med najbolj priljubljene domače živali. Njihova odlika je tudi v tem, da postane povsem domač, družaben. Pri prehrani je skromen, pa tudi njegova kletka zavzame malo prostora.

Kanarčkov je toliko vrst, da lahko zadovoljijo vsakega ljubitelja ptic, tiste, ki se navdušujejo za lepo petje ali tiste, ki so jim všeč lepe barve.

Ivan Šuštar

Zlata ladjica tudi na praporu Društva upokojencev

Društvo upokojencev Ilirska Bistrica je na svojem zadnjem občnem zboru, 26. aprila 1996 svečano razvilo svoj nov društveni prapor, o čemer so Jesenski listi poročali že v prejšnji številki.

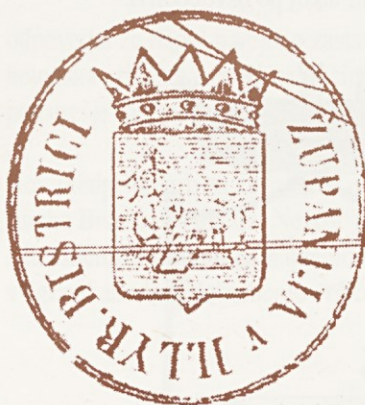

Ob simbolih, ki so na novem praporu našli svoje mesto, tako simbola zveze upokojencev Slovenije, motiv Snežnika, naše gore, pa ni moč spregledati tudi grba občine Ilirska Bistrica, ladjico - galejo, vojno ladjo Liburnov, plemena, ki je v antičnem času živelo v zaledju Kvarnerskega zaliva. Odločitev za občinski grb v društvenem praporu je bila seveda umestna, saj je naše društvo edino tovrstno društvo v občini, ki povezuje upokojence iz vseh krajev naše občine.

V podobi občinskega grba na društvenem praporu pa opazimo nekatere razlike od uradnega občinskega grba. Skrbnejšemu opazovalcu se ob tem gotovo pojavijo tudi nekatera vprašanja, morda celo pomisleki.

Zlatorumena ladjica na modri podlagi je na našem upokojenskem praporu povsem enaka ladjici iz uradnega občinskega grba, ki je bila povzeta po risbi H. G. Ströhla, objavljene v knjigi "Mestni grbi Avstro Ogrske". Knjiga je izšla na Dunaju leta 1904 in predstavlja grb Ilirske Bistrice (Illyrisch Feistritz) na znanem ovalnem ali španskem ščitu z zlatorumeno ladjico na modrem polju. V opisu omenja tudi, da gre za grb Ilirskega kraljestva in da stoji nad ščitom tudi "žagasta krona" (Zackenkrone). Ker takšno krono zasledimo tudi na mnogih

izvedbah bistriškega grba v poznejših obdobjih, je prav, da omenimo, da ima tudi krona v grbu v strogih grboslovnih (heraldičnih) pravilih svoj natančen pomen. Nad ustreznimi grbi tako lahko zasledimo kraljevo krono, krono kraljevih bratov in otrok, vojvodsko, grofovsko, viskontovo, baronsko krono, pa zidano krono, da celo zvezdno, božansko in druge krone. Miloš Čirić v knjigi Heraldika/1, Beograd 1988, imenuje našo žagasto krono kot "antično ali vzhodno" krono s prstanom in rubini in ji pripisuje veliko starost.

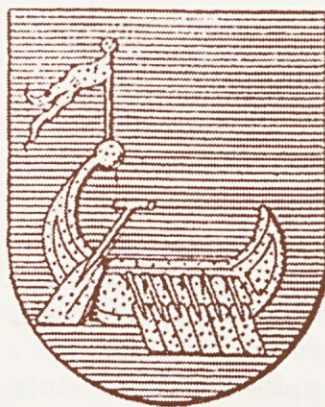

Najstarejši znani odtis bistriškega grba na dokumentu Županstva Ilirske Bistrice nosi datum 10. junij 1871. Domnevamo, da so se bistriški odborniki za grb bistriškega županstva sami odločali v mesecu maju tega leta. Očitno je bil tedanjim odbornikom najbolj pri srcu grb Ilirskega kraljestva, avstrijske upravne enote, ki je nastala po letu 1816, po zlomu Napoleonovih Ilirskih provinc. Bistrica je tudi na ta način želela uveljaviti svojo identiteto: tudi pridevnik "Ilirska" se je ob njenem imenu do tedaj že dodobra uveljavil. Z izjemo jablaniškega nadžupanstva, razen lastnikov gradov, v tem času svojega grba ni imel v naši občini noben drug kraj. Zaradi odločitve, da za krajevni grb Ilirske Bistrice povzamejo grb višje upravne enote, celo celega kraljestva, je bilo bistriško županstvo pozneje mnogokrat ošteto s strani Glavarstva v Postojni. Dejstvo, da županstvo po letu 1911, ko je Ilirska Bistrica postala trg, uradnega žiga z grbom ni več uporabljalo, je moč razumeti, da so dočakali celo prepoved uporabe vprašljivega grba.

Omenjeni najstarejši odtis bistriškega grba je žal slabo odtisnjen in komaj razločen. Ladjico v grbu komaj prepoznamo in težko bi jo bilo natančno določiti. Vsekakor pa je njena podoba nekoliko drugačna od sedaj uveljavljene Ströhlove ladjice. Pač pa je na odtisu lepo vidna oblika ščita grba, ki ga v grboslovju poznamo kot štirikotni ali francoski ščit in žagasto krono s prstanom in rubini. Žal nam doslej še ni uspelo odkriti izvirne predloge, s katere je bistriško županstvo tedaj povzelo svoj grb.

Očitno pa taka predloga mora obstajati, saj so skoraj štiri desetletja kasneje, leta 1908, enak grb vtkali v prapor Telovadnega društva "ILIRSKI SOKOL". Žal, sta izvrstni vezilji, Bistričanki sestri Hanka in Pepica Krebelj, pri tkanju bistriškega grba nekoliko odstopili od grboslovnih pa tudi oblikovnih pravil, zato grb že ni več strokovno zanesljiv (vsaj kar se tiče zlatorumene ladjice).

Za štirikotno obliko ščita in zlato žagasto krono s prstanom in rubini s sokolskega prapora so se odločili tudi načrtovalci našega novega prapora Društva upokojencev Ilirska Bistrica. Ohranili so najstarejšo znano upodobitev bistriškega grba in se s tem dejanjem poklonili domači tradiciji.

Illyrisch-Feistritz.

Znova so bistriški grb z zlatorumeno galejo, štirikotnim ščitom in žagasto krono po prvi svetovni vojni uveljavile italijanske zasedbene oblasti, sprva še s slovensko-italijanskim napisom "Županstvo trga Ilirska Bistrica", kasneje zgolj italijanskim napisom, ki pa se od najstarejše podobe

grba nekoliko razlikuje. (Glej "Bistriške zapise 4, 1994).

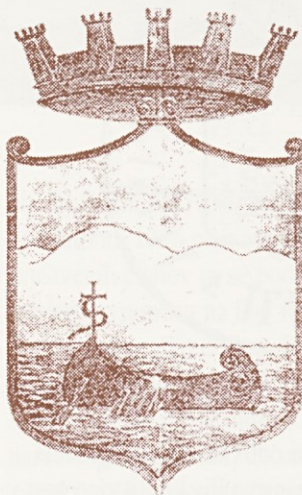

Tokrat smo z iskanjem izvirne predloge, po kateri so italijanske oblasti povzele bistriški grb, imeli več sreče. Gre za grb Ilirskega kraljestva na zemljevidu Gottfrieda Loschana na Zemljevidu Vojvodine Kranjske, izdane na Dunaju leta 1846.

V tridesetih letih je Ilirska Bistrica doživela nekatere pomembne dogodke. Z odlokom italijanskega kralja so 27. oktobra 1927 združili občini Bistrica (Bisterzo) in občino Trnovo (Torrenuova) v enotno naselje z izmišljenim imenom Villa del Nevoso in ji podelil status nove velike občine istega imena. Odstavljena zadnja slovenska župana, bistriškega župana Antona Ličana in trnovskega župana Jožeta Žnidaršiča, je zamenjal prvi italijanski župan novega skupnega naselja in občine Carlo Ognibene. Z gradnjo pomembnih vojaških objektov ob novi jugoslovansko-italijanski meji, velikim prilivom vojaštva in uradnikov, so se tedaj odprle Ilirski Bistrici velike razvojne možnosti. Novi župan je izkoristil priložnost in skupaj z banko na Reki zastavil gradnjo nove županske stavbe in stavbe hranilnice na griču med Hotelom Ilirija in novo gozdarsko upravno palačo princa Hermana Schönburga (sedaj sodnija). Stavbi sta kljub tujemu novobenesškemu slogu še dandanes najlepši stavbi v Ilirski Bistrici in služita še vedno istemu namenu, bančništvu in upravi. Otvoritev obeh stavb je bila v letu 1932, v "desetem letu fašizma". Verjetno so tudi zato stavbi posvetili tedaj umrlemu Arnaldu

Mussoliniju, bratu "Velikega vodje" italijanskega fašizma Benita Mussolinija, sicer tudi visokemu fašističnemu veljaku in direktorju osrednjega vladnega časopisa "Il popolo Italiano". V novo upravno stavbo so vzdali kamniti kvader s posvetilom.

Na obeh stavbah, tako banke kot sedanje občine, še danes vidimo med okni v drugem nadstropju po dvoje enakih uokvirjenih kamnitih plošč. Na njih so še vidne tudi sledi italijanskih simbolov, na levi fascia, na desni italijanskega kraljevega grba. Simboli so bili odstranjeni takoj po osvoboditvi.

Gospa prof. Damjana Čekada iz Ilirske Bistrice je nedavno pri zbiranju gradiva za raziskovalno nalogo o našem kraju zasledila v reškem državnem arhivu zanimivo pismo bistriškega župana Carla Ognibeneja. Delavni in iznajdljivi župan je namreč že sredi leta 1930 zaprosil heraldični inštituciji na Reki in Trstu, da posredujejo v Rimu za nov grb in zastavo občine Ilirska Bistrica (Comune Villa del Nevoso). Prošnji je priložil tudi skico novega grba in zastave. Zahvaljujoč g. Viku Tomšiču iz Trsta, ki se je obrnil na Osrednji državni arhiv v Rimu in nedavno dobil to dokumentacijo, lahko tokrat prvič predstavimo zamisel tedanjega bistriškega župana o novem občinskem grbu in zastavi. Osrednji motiv grba je še vedno (zlata) ladja, ki sicer komaj še spominja na liburnijsko galejo, z luno na premcu, ki pluje po (zeleni) vodi, v ozadju (v srebrni barvi) je več vrhov gore (Snežnika?) in nad njo (modro) nebo. Nad ščitom je zidana

krona s petimi stolpi. Občinska zastava naj bi bila trobojnica z vodoravnimi pasovi modre, bele in zelene barve z grbom v sredini. Na drogu zastave, oblečenem v moder žamet in srebrnim okovjem pa naj bi "kraljeval" fascio, okrašen s trakovi zastave.

Bistriški župan je bil prepričan, da je v Rimu njegov predlog za občinski grb in zastavo že sprejet in potrjen. Zato je pri sestrah v trnovskem samostanu naročil izdelavo občinske zastave z novim grbom. Po pripovedi č. sestre Nade Zidar Romane je delo prevzela č. sestra Fidelis Troha, ki se je po blago in ustrezno svilo odpravila celo v Milan. Vezilja nove občinske zastave je bila č. sestra Ancila Grlj s pomočnicami.

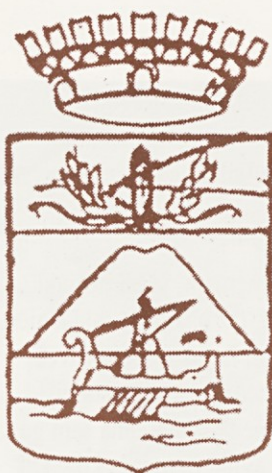
Župan je dal tudi že izdelati dvoje reliefno oblikovanih betonskih grbov v pravokotnem okviru, ki naj bi krasila stavbi občine in banke. Obe plošči z občinskim grbom nosita še zanimiv dodatek, ki v uradnem grbu ni bil predviden: zagonetno besedo GREPENNA na okrasnem traku. Pomen te besedice ostaja skrivnost še naprej. Kamniti plošči, dragoceni za preteklost domačega kraja, sta ostali na občinskem podstrešju v arhivu občine. Nanju nas je opozoril hišnik Marjan Mikuletič.

Kljub tolíkemu trudu župana Carla Ognibeneja zadeva ni uspela. Že napisano listino (št. 10375 z dne 16. novembra 1933) o uveljavitvi novega občinskega grba, ki sta jo tudi že podpisala italijanski kralj

Vittorio Emanuele III in šef države Benito Mussolini, je heraldični sosvet ministrskega sveta Kraljevine Italije naknadno popravil in v opisu dodal v zgornjem delu občinskega grba še fašistične oznake - fascio z dvema lovorjevima vejicama, kar so od tedaj dalje morale v svoje grbe vstaviti vse upravne enote Kraljevine Italije. Odločbo so izdali leto dni kasneje, 20. septembra 1934. Grb občine Ilirska Bistrica so na hitro predelali, verjetno kar v heraldični pisarni v Rimu. Bil je sicer skladen z ohlapnim predlaganim opisom, vendar s tolikimi likovnimi razlikami, da ga ni moč več prepoznati: nekdanjo antično ladjico je zamenjala stara srednjeveška jadrnica, gora v ozadju ima še vedno dvoje izrazitih vrhov, vendar pa še najbolj spominja na Vezuv.

Verjetno razočarani župan je odnehal. Novi župan, Giuseppe Berdon je v samostanu

odpovedal že napol narejeno zastavo, vlita betonska grba sta romala na občinsko podstrežje in v pozabo.

Nov predpisan grb za županstvo občine Ilirska Bistrica (Villa del Nevoso) s fašističnimi simboli pa najdemo le še v "glavi" uradnih dokumentov občine in

občinskih žigih, ki so bili v uporabi po letu 1933 pa vse do osvoboditve v maju 1945.

Zlata ladjica na modrem polju in na ovalnem ščitu je kot nov uradni simbol občine Ilirska Bistrica stopila v veljavo znova čez polnih 30 let, 13. oktobra 1975 in se uveljavila na mnogih področjih, Najdemo jo na številnih uradnih dokumentih, spominkih, domačih izdelkih, avtomobilskih registrskih tablicah in drugod. Od nedavnega pa zavzema, kot nekoč, osrednje mesto tudi v uradnem žigu župana občine in občinskega sveta. Enak grb in zastavo si je za svoj simbol prevzela tudi Krajevna skupnost Ilirska Bistrica.

Vojko Čeligoj

Dve drevesi

Jaz in drevo sva dve drevesi,
drug do drugega se znava vesti,
se znova pohvaliti in pokloniti,
ko je potrebno tudi hrabriti.

Drevo radoživo, drevo trdoživo,
pomagajva si v rasti,
čeprav vsak po svoje srkava in diha,
obema je cilj, doseči čim višjo višino višin
in črpati, kar je dobrega iz naših korenin.
Tam je naša skupna hrana,
ki prihaja iz istega hrama.

Obema je skupna lastnost: rasti, rasti,
se dvigati in nenehno se pasti
in se z vsem spopasti.
Marsikaj na življenjski poti
si morava ukrasti;
pa ne, da bi komu ne želela rasti.

Nikoli si ne dovoliva pasti,
čeprav so nam večkrat nastavljene pasti,
ki bi nam želele ukrasti,
kar imamo še v svoji lasti -
primerjavo z mogočnimi hrasti.
To ni vseh naši podrasti,
češ, da mi smo vzrok njihovi počasni rasti
in da ne morejo se razrasti.

O, drevo nepopustljivo,
v nevihti utrjeno in prekaljeno,
dopovejva vsem,
da čutiva slo po rasti,
ti v svojo višino,
jaz v svojo globino.

Žnidarjeva Ivana

Obrazi našega kraja

Gospod Ive

Otroci, ki smo živeli na robu takratne "Snežniške Vile", smo bili vsakdanje priče vsega, kar se je dogajalo na placi, čeprav takrat tudi naše križišče ni bilo le križišče. Tam so se tehtali vozovi in kamioni, rezalo, tesalo in obdelovalo les in ogromni dimnik, iz rdeče opeke, Samsove lesne industrije, je kot nebotičnik, z dimom do oblakov, oznanjal našo pomembnost.

Ampak pravo mesto je bilo na placi in ob njem, z velikimi trgovinami, mlini, gostilnami, semnji, živinskimi vpregami, gasilci, pilami, peki, zelenjavarji, ob svojem času sladoledarjem, kostanjarjem in še mnogimi drugimi rečmi. Kako srečna je bila mularija s placa in bližnjih "kort"!

Tam je bil tudi Ivetov mlin in njegova žaga. In ko sem šel dol od Zofije mimo malna, sem med vrečami zrnja in moke videl mlinarja in gospoda Iveta, oba belo posuta kot napudrane gospe. Gospod Ive - Aleksander Tomšič, je bil mlinar, pilar, posestnik in hišni lastnik velike hiše, zidane v prelepem "bistriškem slogu".

In čudno se mi je zdelo, ko sem včasih, ob nedeljah ali praznikih videl kako gospod Ive, belo zaprašen mlinar, prihaja v sprehodu s "krvaljo" mestno oblečen in, če se ne motim, tudi z metuljčkom. Kljub začudenju se nisem več čudil zakaj gospod Ive. Od takrat sem se bolj čudil kako takšen gospod, bel od moke, prenaša polne vreče in "vrti" mlinska kolesa. Tam okrog je bilo takrat veliko gospodov: gospod Verbič, gospod Sket, gospod Ličan, gospod Hodnik, ki so delali v svojih trgovinah, a brez tako vidnih posledic kot pri gospodu Aleksandru Tomšiču. On je bil drugačen - sedaj z žakljem, sedaj z metuljčkom. Spominjam se pripomb, da "živi sam", ne da bi takrat prav vedel, kaj je to pomenilo.. Zdi pa se mi, da tista ocena ni bila povsem točna, ker sem gospoda Iveta včasih videl na sprehodu z gospodično Karlino. On praznično oblečen, nižje, bolj okroglo postave in z nekoliko drobno hojo. Ona visoka, vitka, s sprehajalno palico,

aristokratskega in nekoliko strogega učiteljskega videza. To omenjam zaradi tega, ker mi je bilo ljubo videti, da le ni tako sam.

Ves ta čas, ki ga omenjam, je bil gospod Ive odrasel gospod, jaz pa otrok, mladenič in Čas pa je tekel in jaz nisem bil več otrok, on pa je bil tedaj nekoliko starejši gospod. Kot uglednega someščana sem ga ob srečanjih pozdravljal in morda kdaj kaj rekel o "vremenu". Kdaj in kako sem bil prvič pri gospodu Ivetu na obisku pa se ne spominjam. Takrat in vsakokrat sva sedela v kuhinji, ki je skozi okence gledalo na malo dvorišče, ki ga je na drugi strani oklepalo stransko pročelje "Bošketove" hiše. V kuhinji, opremljeni po predvojni modi, sva se, po njegovi zaslugi, iskriivo in duhovito pogovarjala. V vsakem pogovoru je bil bister, kot Bistrica, ki pa takrat ni več gnala njegovih koles, odrezav, hudomušen, pa tudi kritičen do bistriške stvarnosti, ki je iz leta v leto kazala vse bolj vidne znake zaostajanja v medobčinski primorski tekmi. Ni mogel ne da bi omenjal poveljnih krivic, ki mu jih je prizadejala poveljna "narodna oblast" in ki so mu pustile veliko grenkobe in razočaranj. A to so bile usode mnogih in premnogih in vsega placa.

V kuhinji je stala polička v bidermajerskem slogu, ki nekako ni sodila v kuhinjo, z Valvasorjevo Slavo Vojvodine Kranjske. In ko sva spregovorila nekaj besed o Slavi sva že bila v Guranjem kraju pri mlinih in pilah. Pripovedoval je, kako je bil del sedanjega placa otok, na katerega se je prišlo po brvi. Otok, ki se je ob velikem dežju spremenil v jezero. In kdo danes ve ali je bilo prav, da smo dobili plac, kot ga danes imenujemo, ali bi bila večja zanimivost ustrezno urejen otok.

V sodbah je bil neprizanesljiv in o nekem znanem Bistričanu, ki sem ga omenil v zvezi z neko njegovo trditvijo, je brez oklevanja zabrusil: "On to trdi? Dajte no, on je švinknen!"

Takrat sem rekel nekaj v obrambo neimenovanega, danes pa vem. Morda, ker

sem pokazal zanimanje za bidermajer poličko, mi je nekoč pokazal dnevno sobo s prekrasnim masivnim pohištvom, izrezanim, če se prav spomnim, v alt deutsch slogu in ogromnim lestencem nad mizo. V tisti sobi sem bil kasneje še nekajkrat in celo pogovarjala sva se o morebitni prodaji. Takrat je okleval, pozneje sem pozabil. Danes mi je žal, če ne drugega bi tista lepa oprema ostala "doma".

Ostalo hišo mi je razkazala gospa Mila, njegova sestra, ki je občasno prihajala iz Gorice in sklenila sva celo kupčijo za nekaj drobnih predmetov, ki me spominjajo na bogato opremljeno Ivetovo hišo. V času, ko se s tem zapisom spominjam gospoda Aleksandra Tomšiča, z veseljem in uteho opazujem zaključna dela pri izvirni obnovi nekdanj njegove hiše, v kamnu nad vrati hišnega vhoda lahko beremo vrezano besedilo: Joh. 1885 Tomšič Milavec M. 1995. Z izpisanim imenom prvotnega lastnika je ohranjen spomin na Ivetovo hišo, na gospoda Iveta - Aleksandra Tomšiča, uglednega moža naše preteklosti in enega tistih, ki so s svojim delom gradili naše mesto.

Ivko Spetič

Deset let pobratenja

Pevska skupina upokojencev na Mašunu

Pred desetimi leti, natančneje 25. maja 1986, smo v Ilirski Bistrici podpisali listino o pobratenuju med društvom slovenskih upokojencev iz Trsta in bistriškimi upokojenci. Podpis listine je pomenil začetek plodnega sodelovanja med upokojenci z obeh strani meje. Desetletni jubilej pobratenja smo počastili 10. julija 1996 na Mašunu v snežniških gozdovih, kjer se je na srečanju zbralo kakih 200 članov obeh društev.

Od sprejema listine o pobratenuju, ki sta jo pred desetimi leti podpisala tedanja predsednika, pokojni dr. Vlado Turina z Opčin pri Trstu in Ivan Skrt iz Ilirske Bistrice, se zamejski in bistriški upokojenci srečujemo vsako leto dvakrat - na Tržaškem in Bistriškem. Tako so se spletle prijateljske vezi, člani obeh društev pa so v desetih letih spoznali zanimivosti tržaškega zamejstva in bistriške občine. Bistričani smo med drugim obiskali vse slovenske občine na tržaškem obrobju, zamejci pa najraje pridejo na Mašun.

Udeležence srečanja so pozdravili Miro Štemberger, predsednik bistriških upokojencev, Nada Pahor, dolgoletna predsednica slovenskih upokojencev iz Trsta in Ivan Jenko, podpredsednik Zveze

društev slovenskih upokojencev Slovenije, ki je ob jubileju izročil tržaškemu društvu posebno plaketo zveze. V bogatem kulturnem programu so nastopili recitator Franc Gombač, mešani pevski zbor upokojencev iz Ilirske Bistrice ter dramski igralec Stane Rztresen in znani glasbenik Oskar Kjuder iz Trsta. Prijateljsko srečanje na Mašunu je trajalo ves dan, prihodnjič pa bomo bistriški upokojenci vrnil obisk in se napotili čez mejo.

Iz društvene uprave

Bistriški ribiči

So ribiči na lov se podali,
z njimi Dekleva je bil stari,
a ko do Timava so prispeli,
oblaki so črni jih zajeli.

Kako se rib'ce bo lovilo
ko z nevihto hudo je pretilo.
Domov se hitro so podali,
samo Dekleve niso proč odgnali,
ker revček si je zaželel,
da za večerjo rad bi rib'ce jel.

Huda ploha se ulije,
ta Deklevo dobro umije.
To še njemu ni za mar,
ker je priden gospodar.

Deklevi huda zdaj preti,
začela voda je naraščati.
Sedaj pa zanj prepozno je,
da bi domov odpravljaj se.

Hitro mu pa v glavo šine
naj na vrbo se porine,
ker grozna smrt mu je pretila,
vrba pa zraven smrti ni pustila.

Ko na vrbi je čepel,
vpiti strašno je začel:
"Pridite mi na pomoč,
da se rešim teh težkoč!"

Po dolgem vpitju uslišan bil,
s čolničem vojaki so prišli,
za njim proti vrbi so veslali,
da Deklevi so korajžo dali.

Čolnič pod vrbo zdaj stoji,
Dekleva urno se vanj spusti.
Zaproši še vojake
naj pospešijo korake,
da se odstrani od vrbe
in se nikoli več ne vrne.

Ko na suho so prišli
čestitali so mu skoro vsi:
"Na češnjo splezamo lahko vsi
ali za na vrbo pa ni moči.
In zato zapomni si Dekleva,
za ves tvoj čas,
da na vrbo splezati ni špas!"

Josipina Ambrožič

Ob 90- letnici smrti goriškega slavčka

GREGORČIČ MED NAMI

Sredi novembra je poteklo 90 let od smrti Goriškega slavčka, kot je ljudstvo poimenovalo Simona Gregorčiča, duhovnika in pesnika. Težko bi se odločili ali je bil bolj ljudski duhovnik ali ljudski pesnik. Od petsto znanih in zapisanih Gregorčičevih pesmi je uglasbenih nad dvesto, od katerih so mnoge ponarodele.

Med pomembnimi primorskimi velmožmi ima gotovo prav Gregorčič na Primorskem posebno mesto. Njegov sloves prehaja iz roda v rod, bodisi z ustnim izročilom, bodisi s šolo. Le kateri od naših šolarjev ne zna na pamet vsaj nekaj Gregorčičevih pesmi? Prav gotovo pa zna himnično pesem SOČI z njeno prerokbo o tujcu, ki posega po naši zemlji in naj ga Soča "vtopi na dno razpenjenih valov!". Težko bi našli na Primorskem kraj ali mesto, ki nima vsaj ene ustanove ali društva, ki se ne bi imenovalo po Gregorčiču ali imelo vsaj Gregorčičevo ulico. Gregorčičevo ime je ponosno nosila tudi pomembna primorska partizanska enota v narodnoosvobodilnem boju.

Gregorčičevo ime nosi danes tudi osrednja ulica v našem mestu.

Po pesnikovi smrti so domača prosvetna društva tudi v našem kraju vsako leto pripravljala Gregorčičeve spominske

prireditve, ki so z italijansko okupacijo dobile tudi močan uporni naboj. Posebno odmevna je bila Gregorčičeva proslava v trnovski Dvorani leta 1921, pripravljena ob 15-letnici pesnikove smrti. Prireditel, ki je nosila ime POKLON DOMOVINI, je režiral neumorni Lojze Zajc in v nastop vključil svoje brate, sestre in najboljše trnovske igralce in recitatorje. Predstava je neverjetno navdušila staro in mlado in tako razkačila Italijane, da so prosvetno dejavnost v Trnovem prepovedali, Lojzeta Zajca pa pretepli do krvi in ga porinili na vlak v izgnanstvo v Ljubljano.

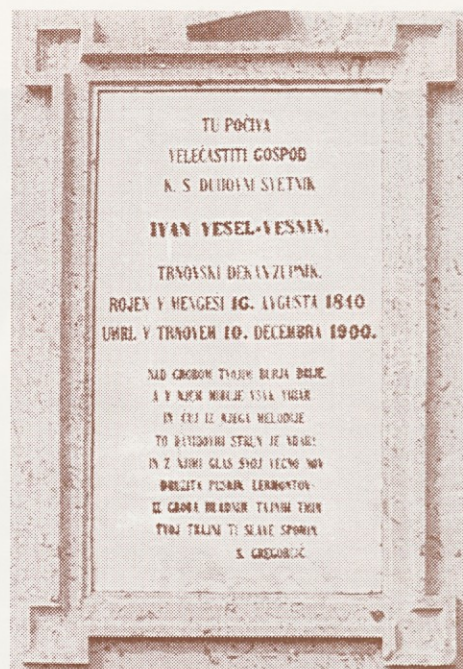
S svojo nežno pesmijo živi Goriški slavček z nami Primorci in vsemi Slovenci tudi dandanes. Dostikrat, ne da bi vedeli, pojemo njegove pesmi, izgovarjamo njegove misli in z njimi "kropimo njegovo srčno kri", kot se je slikovito izrazil sam.

Morda pa je bralcem Jesenskih listov manj znano, da sta na trnovskem pokopališču bila dva Gregorčičeva nagrobna napisa. Žal je dandanes ohranjen le še eden pa še ta v zelo slabem stanju. O tem tokrat nekaj več!

Šest let pred smrtjo Simona Gregorčiča je v Trnovem 10. decembra 1900 preminil trnovski dekan Ivan Vesel Vesnin, star komaj šestdeset let. Pokopali so ga na vzhodni strani trnovske cerkve sv. Petra, na prostoru, ki je tudi sicer namenjen zadnjemu počitku trnovskih duhovnikov. Farani so mu postavili lep nagrobnik iz nabrežinskega marmorja in vstavili vanj napisno ploščo iz belega marmorja. S plošče je danes komaj moč prebrati, da tu počiva Ivan Vesel Vesnin, trnovski župnik in dekan, rojen v Mengšu 16. avgusta 1840 in umrl v Trnovem.

Ivan Vesel Vesnin je bil ne le Gregorčičev stanovski tovariš, temveč tudi priznani slovenski pesnik in prevajalec. Njegovo najboljše delo so bili prevodi ruske klasične poezije. Verjetno sta se Gregorčič in Vesel dobro poznala in bila tovariša tudi v pesnikovanju.

Odtod tudi tako doživeti verzi na prijateljevem nagrobniku.

*NAD GROBOM TVOJIM BURJA BRIJE,
A V NJEM MIRUJE VSAK VIHAR.
IN ČUJ IZ NJEGA MELODIJE,
TO DAVIDOVIH STRUN JE VДАР!
IN Z NJIMI GLAS SVOJ VEČNO NOV
DRUŽITA PUŠKIN, LERMONTOV:
IZ GROBA HLADNIH TAJNIH TMIN
TVOJ TRAJNI TI SLAVE SPOMIN.*

Zahvaljujoč zapisu, ki ga je objavil Goriški koledar za leto 1925, zvemo tudi za drugi Gregorčičev nagrobni napis na trnovskem pokopališču, na nagrobniku Aleksandra Ličana, umrlega leta 1890, očeta znanega mons. dr. Josipa Ličana. Očitno je tudi v tem primeru šlo za prijateljsko Gregorčičevo gesto, saj sta se z mons. Ličanom, ki je dolgo let služboval v Gorici, dobro poznala. Njegovemu očetu je namenil naslednje verze:

*KOT LJUBIL SI RODBINO,
TI VSO SI LJUBIL DOMOVINO,
KER ZVEST SI NARODU BIL SIN.
TVOJ DUH RADUJ SE NAD ZVEZDAMI,
A TU MED NAMI ŽIVI
NAJ TVOJ SPOMIN.*

Ličanovi grobovi so ob samem cerkvenem zidu ob zgornjem vhodu na trnovsko pokopališče. Omenjenega Gregorčičevega napisa ni več moč najti. Verjetno so pri namestitvi novega širokega nagrobnika odstranili starega z dragocenimi verzi.

Da bi pridobili prostor za razmeroma veliko grobno parcelo in nagrobnik, so potisnili v stran tudi nagrobni kamen pokojnega Matije Ličana, znanega pobudnika za ustanovitev bistriške čitalnice, imenovanega tudi "stari Slovenec", ki je umrl leta 1877, star kar 92 let. Umaknili so tudi nagrobnik trgovke Josipine Ličan, ki ga je postavila svojima soproga Francu Valenčiču in Francu Kranjcu in otrokom. O njunih otrocih Francu Valenčiču, slovenskemu pesniku in Ferdinandu, kasneje bolj znanemu Marku Kranjcu, velikemu narodnjaku in organizatorju slovenske Orjune pa kdaj drugič.

KOMU GREGORČIČEVI VERZI

Aleksander Ličan (1839 - 1890)
Posestnik, trgovec in velik narodnjak.
Bil je prvi predsednik Bistriške narodne čitalnice, ustanovljene leta 1864.

Ivan Vesel Vesnin (1840 - 1900)
Pesnik in prevajalec, trnovski dekan.
Književnik, imetnik obsežne leposlovne knjižnice z nad tisočpetsto knjigami

Ustanovna skupščina univerze za tretje življenjsko obdobje

Idejo o izobraževanju odraslih na Univerzi za III. življenjsko obdobje je prinesla v Slovenijo prof. francoščine Dušana Findeisen, vzporedno pa so na katedri za andragogiko na ljubljanski Filozofski fakulteti s prof. dr. Ano Kranjc na čelu odkrivali, kako sta koncept in praksa izobraževanja odraslih v primerjavi z mednarodno prakso pri nas v Sloveniji ozka in okrnjena. Odzivi starejših na to obliko izobraževanja so bili v začetku zelo skromni. Leta 1981 je bil v Ljubljani le en študijski krožek za francoščino s šestimi slušatelji, vodila pa ga je prof. Findeisen. Danes so krožki z različnimi vsebinami in slušatelji zelo številni in razpršeni po vseh večjih mestih po Sloveniji.

V Ilirski Bistrici smo hoteli idejo o izobraževanju odraslih po tem vzoru začeti že leta 1989, ko sta bili na seminarju za organiziranje take oblike Alenka Frank (tedaj direktorica Delavske univerze) in Mimica Primc (delavka Centra za socialno delo, odgovorna za starejše). Žal nismo dobili mentorjev, ki bi bili pripravljeni

sprejeti delo v študijskih krožkih. Oblikovali smo le skupino, ki je pod strokovnim vodstvom fizioterapevte Dajane Frank svojo dejavnost posvečala ohranitvi zdravja z gibanjem in rekreacijo. Ta skupina deluje brez prekinitve še danes pod vodstvom fizioterapevte Ines Lenček, funkcijo animatorja pa opravlja gospa Marica Muha.

Za nastanek študijskega krožka za italijanski jezik pod vodstvom prof. Sergija Šlencu ima največ zaslug animatorka inž. Anica Štemberger. Tretji študijski krožek za italijanski jezik pod vodstvom profesorice Marije Šajn pa je nastal lansko leto po zaslugi animatorke gospe Milke Prosen. Vsi omenjeni krožki združujejo 58 slušateljev.

V želji, da bi obliko izobraževanja odraslih v študijskih krožkih Univerze za III. življenjsko obdobje približali še drugim Bistričanom, smo na priporočilo osnoveateljic prof. Findeisen in dr. Kranjčeve tudi formalno ustanovili

Univerzo za III. življenjsko obdobje Ilirska Bistrica. Ustanovna skupščina je bila 14. januarja 1997 v Domu starejših občanov. Velika udeležba na skupščini nam daje upanje, da se bo učenje in druženje v študijskih krožkih razmahnilo tudi pri nas. Za prijeten začetek skupščine nam je zapel Mešani pevski zbor upokojencev. Dr. Ana Kranjc je povzela nekaj misli o smiselnosti izobraževanja starejših in o začetkih Univerze v Sloveniji. Profesorica Nadja Dobnikar nam je posredovala nekaj svojih izkušenj, ki si jih je pridobila z desetletnim mentorstvom v študijskih krožkih. Na skupščini je bilo sklenjeno, da bo institucijo vodil odbor, ki ga sestavljajo Anica Štemberger, Anica Jedlovčnik in Marica Muha. Sedež Univerze bo v Domu starejših občanov Ilirska Bistrica, Kidričeva 15, telefon (067) 41-035, kontaktna oseba je Marija Šlenc - Zver.

Marija Šlenc - Zver

Poznal sem jih

Potres

Navada je bila, da so domačini ob večerih posedali ob ognjišču, na katerem je kuhala stara tetica, tako smo imenovali nono, in poslušali zgodbe, dogodke ali čisto navadne vsakdanje pogovore. Povdaril sem, da so sedeli in poslušali in tako naprej, saj nas, otročaje, niso bili ravno veseli.

Dim se je počasi sukljal izpod obešenega kotlička in silil nekam pod strop vse do nape, okrog sedečim pa se je le dozdevalo, da ga kar večina sili prav v njihove nosove. Prijetno je dišalo po dimu in kuhani polenti. Pravzaprav po tisti skorji, oprijeti na dno kotlička, ki ga je tetica postavila v kot ognjišča.

"Ja, ja, ko ti se zatrese pod nuogami, ga jimaš hmalı pune brgješe," je modroval Juože.

"Ma još bolj, ko ti začneju roboštat luonci i kozice, kotlić na kijetini pa trjest kot žuca," je izza mize zakokodakala gospodinja.

"Hudič je, kada pride potrjes, da samo čjekaš, kada se bu ča zrušilo," je nekdo pribil iz kota.

"Ma če tuo guovorite od onega tresenja niki dan?" je s tankim glasom vprašal mali možic, ki je z razkrečenimi nogami sedel na, vsaj zanj, prevelikem stolu.

"Ja, ja, Janezić," jih je odgovorilo kar nekaj hkrati.

"Ne zovte me takuo, sej znate, da sam Janez," je jezno zarenčal mali mož.

Povedati namreč moramo, da je Janezić prav bolešno trpel zaradi svoje šibkosti. Bog ne daj da bi kdo omenil vizito in nekdanjo vojaško stavbo. Janezić se je pred leti, ko je bil še fant in goden za cesarja služiti, postavil v vrsto z ostalimi fanti pred naborno komisijo, ki jo je baje vodil postaven in brkat avstroogrski oficir.

Ko je stopil pred budno zdravnikovo oko Janezić, je ta samo pomignil brkaču, ki je urno postavil bodočega nesojenega rekruta pred vrata. Kaka sramota, si je mislil revež. Kako pred druge? Nič, ponovno je vredno poskusiti. Rečeno, storjeno. Janezić se je ponovno postavil v vrsto in pred komisijo. Izprsil se je, napel in dvignil na prste. Brkati orjak ga je samo srepo pogledal, ga brez besed pograbil za rit in za vrat ter ga ročno potisnil skozi vrata, pa ne preveč nežno, kar je dokazoval odrnjen nos pa še kak drugi del junakovega telesa.

"Ne me zvat takuo, vam guovorim," je še glasneje ponovil. "Govuorite od potrjesa, a ne znate, ča guvuorite." Malo je premolknil, da je s tem vzbudil še večjo radovednost.

"Daj, pa nam povi ti," so silili vanj.

"Se spunete one velike črišnje, ki je rasla u Matuljini uogradi za Grmadu? Se je se je, saj ste mi z nje sako ljeto krali črišnje. Posikou sam je, ju očistil i zmiru. Duga je bla čez djeset metrov, na debljem kraju je pjet muži njebi objelo. Dil sam si je ne rame i njesov čez Glavičicu duoma. Pred hižu sam je vrgel duoli i, ljudi muoji, strjesov se je Klanac. Vi, ki nič ne znate, pa ste mislili, de je bu potrjes."

Janezić je vstal, zviška (od spodaj navzgor) pogledal prisotne in odšel spat.

Poroka

Jakob je bil močan visokorasel fant. Ljudje so govorili, da je priden za vsako delo. Ta ugotovitev velja še dandanes za vsakogar, ki trdo in pridno dela. Bil pa je Jakob nekoliko počasen v govoru, mislih in sklepanjih. Pa kdo bi o tem kaj preveč razmišljal in si belil glavo. Zdrav je, močan tudi, dela se ne ustraši, tega pa je, hvala bogu, vedno na pretek.

In Jakob se ga ni branil. Rad je postopal za govedom, kosil in spravljal seno, hodil v gozd, čistil polje in njive, pa tudi delo v hlevu mu ni smrdelo. Delal je, veliko jedel, seveda kadar je bilo kaj jesti, in spal na mehke in dišečem senu poleti in pozimi. Leta so mu tako tekla, ne da bi se tega pravzaprav sploh zavedal. On ne, oče in mati pa sta razmišljala tudi o tem.

"Uženit bi se muoral," je zavzdihnila mati Ana.

"Ja, ja, ma nasjezadnje ima još cajta," si je bolj mislil kot glasno izgovoril oče Janez.

Leta pa so tekla. Mati pa je vrgla oko po bližnji in daljni okolici. In našla je, kar je iskala. Ni bila lepotica, ta materina izbranka, pa tudi grda ni bila, bi rekli. Bila pa je močna in pridna.

Neke poznojesenske nedelje sta se Ana in Janez praznje oblekla in dregnili v hišo njihove na tiho izbrane neveste. Beseda je dala besedo, po vremenu je prišel na vrsto pogovor o zadnji letini in težavah, ker pri enih in pri drugih ni dovolj pridnih rok in da sta Jakob in Marija, tako je bilo ime izbranki, pridna, močna in zdrava in da ne bi bilo napak, če bi se vzela.

Obisku je sledil še drugi, dogovori so bili vedno bolj določeni in starši vedno bolj zadovoljni. Marija je čula, kako in kaj da je. No, si je mislila, saj ni tako slabo. Bo kar bo.

Jakob pa ob tem ni govoril, saj ga niti vprašal ni nihče. Mati je že vedela kako in kaj. Saj je od malega skrbela in mislila zanj.

Prišel je tisti predpustni čas, pa tudi dan, ko naj bi bila poroka. Jakob, ženin bi rekli, si je tistega dne navsezgodaj oblekel jutranjo opravo, vzel kos kruha, vrgel čez ramo suknjič, pod pazduho pa stisnil sekiro.

"Kamo, Jakob, kamo?" sta skoraj istočasno vprašala stara dva.

"I, kamo. U guoru, pa kamo naka bi šou s sekiru?"

"Ma Jakob, danas se vndar žjeniš, če si pozabu?"

"Ja pozabu? Nje, nje, nisam. Samo sam sam s suobo mislu takuo. Vi ste mi našli žjensku, vi ste se šli pogovarati, vi ste šli snubit i vi ste pripravljali vuohcet. Nu, pa se još uženite z nju!"

Ohcet je vseenu bil, samo nekoliko pozneje. Pa naj dodam - prav srečno sta živela.

Pa še to - imena v zgodbah so seveda prikrojena.

*Po pripovedovanju zapisal in svoje dodal
Franc Gombač - Frane Petrov*

Kako lahko izrazimo ljubezem

Vsi smo srečni, če smo ljubljeni, če nas ima nekdo rad in če nam zna to tudi pokazati oziroma izraziti. Toda kako najti ljubezen?

Ni nujno, da čutimo ljubezen samo do bližnje osebe (dekle - fant, mož - žena, otroci - starši). Ljubezen izražamo lahko tudi drugače n. pr. do domačih živali, narave, rožic... Tako enostavno je to in vsi to znamo. Občudujmo naravo in začutili bomo, da je to nekaj, kar nas razveseljuje. Dotaknimo se drobnega cveta in začutili bomo, da je to tisto, ki nam odpre dotok ljubezni. Tudi vrtnice ne podarimo same, pač pa z njo dobro misel in lepo besedo, kar je velikokrat najbolj pomembno.

Pomislite na trenutke kako nas je v mladosti razveselilo drobno pismo ljubljene osebe. To ni bilo samo pismo, temveč naše misli, ki so se vedno vračale k njemu z ljubeznijo.

Rešitev je torej v tem, da tok ljubezni sprožimo in jo začnemo dajati drugim, tako jo bomo tudi sami deležni.

Samo kdor zna v imenu ljubezni biti zahteven do samega sebe, sme zahtevati ljubezen drugih.

Če želiš dobiti, začni dajati. Nihče pa ne more dati, česar nima.

Če se ne ljubimo med seboj, kako moremo pričakovati, da bomo zanesli ljubezen po vsej zemlji.

Zato naj velja pesem:

*LJUBI, LJUBI, LJUBI VSE LJUDI
IN TAKO BOŠ LJUBLJEN TUDI TI!*

Pepca Mihelj

Pota do ljudi

Iščem pota do ljudi!
Vsak se skriva v množici,
sreče zase si lovi.
Iščem pota, pa jih ni.

Vem za pot, po kateri sreča pride,
vem za moč, ki premaga vse ovire.
To je pot dobrote brat,
to je moč ljubezni v nas!

To so pota do ljudi:
vsakdo srečo naj deli
in le dobro vsem želi!
To so pota, drugih ni.

Pepca Mihelj

Misli

Sreča je, če nam je lepo in se ne zavedamo,
da bi nam bilo lahko še lepše.

Srečen je, kdor v sebi čuti dovolj moči in
poguma, da prizna svoje napake.

Srečen je tisti, ki je zadovoljen, zadovoljen
pa je tisti, ki malo potrebuje.

Nasmeh je namenjen drugim, ni pa vedno
srečen, kdor je nasmejan.

Če bi bili vedno srečni, bi naše življenje
prehitro minilo.

Zavedanje, da nismo več mladi je hujše od
spoznanja, da smo stari.

Res je, da so vsi dnevi enako dolgi, vendar
tisti, ki so lepši, so krajši.

Zbrala Pepca Mihelj iz Knežaka

Kakršen človek - takšen pes

Kdor ima rad mene, ima rad tudi mojega psa

Ko sem nedavno na ulici v Trnovem srečal vsem znanega starejšega Bistričana, ki je na vrvi vodil svojega psa na sprehod, sem se nehote vprašal: le zakaj tale dva hodita skupaj, saj vendar živita vsak v svojem svetu?

Že poldrugo desetletje se ljubiteljsko ukvarjam z vzgojo in šolanjem psov, vendar je večina lastnikov psov mladih in do sedaj skoraj nisem pomislil čemu služi starejšemu človeku pes. Ne vodi psa na razstave, ne udeležuje se posebnih tekmovanj za pse, ne hodi več z njim na lov, verjetno ga tudi ne potrebuje za varovanje premoženja.

Le zakaj nam je vseč pasja bližina, ko pa ne zna ne govoriti, ne pisati, ne igrati kart in še veliko drugih reči ne. V nekaterih knjigah o psih je napisano, da je v več tisočletnem skupnem življenju psa in človeka med njima nastalo trajno sožitje, ki je pomembno vplivalo na človeško družbo in kulturo, pa čeprav na ustvarjanje zgodovine ni imelo takšnega vpliva kot udomačitev konja. Strinjam se s takimi ugotovitvami, vendar bi dodal, da si niti pes niti človek nista morda želela takšne skupne publicitete, saj menim, da je bila in še vedno obstaja neka skrivna in globoka vez (intimna, telesna, umska) ter sila, ki združuje človeka in psa in katero pravzaprav čuvata in ohranjata samo za skupno bivanje. Kako si sicer razlagati, da pes po daljšem obdobju, tudi letih

odsotnosti, spozna svojega gospodarja in burno reagira ob srečanju. Kako si razlagati, da pes vztraja ob grobu svojega gospodarja in ga je skoraj nemogoče odpeljati stran.

To nedvoumno kaže na poseben, tudi globoko čustven odnos psa do svojega lastnika. Zato tudi marsikdaj pozabimo, da so psi vendar drugačni od ljudi in da je iskanje v njih človeškega obnašanja seveda zmotno. Res je, da človek in pes drug drugemu veliko dajeta, da sta družabnika, življenjska sopotnika v starosti, vendar moramo vedeti, da so med njima velike razlike.

Ne obremenjujmo se z razlikami, ki jih ni niti potrebno naštevati, temveč uživajmo v prijetnih trenutkih, ki nam jih nudi druženje s psom. Že dalj časa napredni zdravniki ugotavljajo, da se stanje starejših ljudi, ki imajo psa ali pa se z njim družijo, v marsičem popravlja. Blagodejno namreč vpliva na počutje človeka bližina psa. Božanje psa umirja srčni utrip in znižuje krvni pritisk. Ker pes potrebuje vsakodnevno gibanje "prisili" tudi gospodarja, da odhaja z njim v naravo, na sprehode. Tako ostane tudi njegov gospodar čil in zdrav.

Ker smo ljudje med seboj različni, so tudi vsled tega kinologije vzredili različne pasme psov, ki se razlikujejo po barvi, velikosti, zunanem izgledu, sposobnostih, predvsem pa po osnovnih karakteristikah obnašanja. Nikjer na svetu ne boste našli druge živali v tako različnih in hkrati presenetljivih oblikah kot to lahko najdete pri psu. Tudi tukaj se kaže odgovor, kako pomembno je bilo človeku skozi tisočletja, kakšen pes ga čaka doma ali pa spremlja po svetu.

Zdravniki priporočajo tudi bolnikom in starejšim z živčnimi motnjami božanje psa, pogovarjanje z njim, skupne sprehode v naravi, saj vse to človeka pomirja in sprošča. Takšna vloga psa se bo v prihodnje verjetno še bolj okrepila, saj ljudje živimo v vse bolj stresnih situacijah, hitrem tempu, ki pa zahteva tudi sproščanje in praznjenje nakopičenih problemov. Tudi lastniki psov vse bolj želimo v psu videti

prijetnega spremljevalca, družabnika, tovariša in vse manj agresivnega čuvaja stanovanja ali hiše, saj si nedvomno to naš pes tudi zasluži.

Vedimo pa tudi, da pes potrebuje človekovo družbo in se v njej dobro počuti. Potrebuje nego, hrano še največ pa mu pomeni topla beseda in druženje s človekom. Starejši ljudje imamo lahko več časa in tako tudi veliko večje možnosti, da s psom ustvarimo takšen poseben odnos, ki nas bogati in dopolnjuje našo jesen življenja. Uživajmo jo z vsem srcem.

Naš Bistričan se čez čas s svojim psom vrača proti domu in mu govori: še najbolj pa mi je vseč, ker mirno poslušam moje govorjenje in mi nikoli ne nasprotuješ. Ves čas pa vem, da se po vseh vprašanjih strinjaš z menoj. Tudi zato si mi vseč.

Vojko Štemberger

Prvič v mestu

Mala Ivana je bila radoživ, radoveden otrok. V vasi ji ni bilo ničesar skritega, neznanega. Kmalu je spoznala kako se dela in živi pri vsaki hiši, pri kom je kruh vedno na mizi in kje tudi v omari zaklenjen.

Z brati in vrstniki je odkrivala in spoznala sosednje vasi, vse poti in skrite steze, ki so vodile med nje. Kar kmalu se ji je razjasnila slika, ki je dajala vsaki vasi svoj pečat.

Silila je naprej v neznana širša obzorja; želela je spoznati še več in dalj, seveda pogosto opevano veliko bližnje mesto.

Vsak dan je iz vasi kdo krenil na pot v Trst. Bile so to matere, dekleta s polnimi pletenicami ali kmet - gospodar z dobro naloženim vozom s kmečkimi pridelki in izdelki.

Vse se je v mestu prodalo, za denar pa kupilo, kar je kmečki družini primanjkovalo. Ivana se dogovarja z mamo, naj jo vzame s seboj, saj ji bo pomagala nositi težko torbo.

Mama je v zadregi, vlak je daleč, mala hčerka ne bo zmogla dolge poti. Do vlaka jo bo čevelj ožulil, bosa pa tudi ne more na pot. Oče omeni, da je skrbno in varčno krmil živino in sena bo dovolj za prodajo.

Mala Ivana sedaj snuje sanje z očetom.

Lepega pomladnega dne, ko so češnje dozorevale, krene z domačega dvorišča lep voz sena. Naložen kot se spodobi, lepo počesan, z dolgo žrdjo posredi in z debelo vrvjo opasan. Pod vozom binglja feral, na vozu poleg zvitega platna pa sedi Ivana; danes je važna, vsa omamna, kajti padle so vse ovire in pelje se v Trst. Velika cesta, asfaltirana cesta, se vije in vleče. Ob njej, na obeh straneh je drevored širokolistnatih platan, ki so pravo čudo in lep okras te naše pomembne ceste, in nudijo blažilno senco vsem, ki po njej lezejo in gredo. Po tej cesti proti Trstu se pretakajo vozovi, naloženi z drvmi, ogljem, senom, kar bi se

dalo prodati še od drugih pridelkov, včasih tudi lačnim ustom odvzeto.

V Bazovici je bil navadno nočni postanek, za vozarje, za vprego in spremljavo. Tu so se okrepčali, odžejali, si izmenjali posvete in nekaj uric namenili tudi za spanje. Rano zjutraj je sveža karavana nadaljevala svojo ritmično pot in potrpežljivo napredovala. Na velikem ovinku pod Bazovico se odpre veličastna razkošna galerija: sinjemodra obsežna morska gladina, vele mestnih hišnih zgradb belina, okrasni venec - kraška čipkasta kamenina. Ivana na pomikajoči se dišeči blazini občuduje že v sanjah videno mesto, pred njim obsežno skrivnostno morje, ki vsako jutro in večer kot ostale obale umiva in hladi mestu noge in preproge.

Veriga vozov je končno na cilju: vozovi, kupci, prodajalci in mešetarji na trgu so se živo gnetli v velikem neredu. Ivana je bila nasičena že vsega, njena čutila niso več mnogo dojela. Oče je prodal seno slovenski družini, ki je imela vrtnarijo v smeri proti sv. Ani. Sledila je dolga vožnja preko mesta, spotoma nekje mostna vaga voz sena stehta.

Okoli Ivane je vse čudno migetalo in po svoje ugiba in razmišlja: kdo je utegnil tako hitro Tržačane obvestiti, da namerava ona tega dne v mesto priti? Kajti vsi meščani so bili zunaj in prosti, po ulicah in pločnikih previdno hodili, gor se ozirali na seneno blazino in njej se prijazno nasmihali.

Ta pozdrav so deklici resnično namenili.

Utrujena in zaspana na praznem vozu sta se oče in hčerka vozila od mesta proti domu. Na bazoviškem ovinku se zaustavita, da vse tam spodaj lepo pozdravita. Pogled zajame širno mesto in Tržaški zaliv. Da, oče, ta del lepote in nevidna tuga so del tebe, deda, pradede in v takem redu tja daleč nazaj, odkar se je porodil ta zalivski raj. V tvojih očeh se je daljna resnica razkrivala: v odsevu tega morskega zrcala je videti domovino slovenskega pokala, v njegovem globokem tihem bazenu so se nenehno stekali in zbirali slovenski potoki voda, krvi in znoja. Vse to varno krije

čudovito modro pregrinjalo, iz samih prozornih valov stkano; ladje, barke, čolni in veslači so njegovi mali beli in pisani okraski.

Žnidarjeva Ivana

Ženska

Ženska je dar čudovite narave, ki na jesen življenja dozori, če jo neguješ je vedno sveža, če jo zanemarjaš pa oveni.

Nič manj zapeljiva ni kot je jesenska roža, osrečuje te vse dni, dokler drhti ko te boža.

Po ljubezni nežni še drhti in njena čutnost te oplaja, lepšega na tem svetu ni, ko te ona hrepeneče osvaja.

Marjan

Lepa dežela naša

Lepa si dežela naša,
bogata plodnih površin,
gozdov, voda in planin
in naravnih umetnin.

Razgled z veličastnih gora,
razkriva čuda narave,
sanjsko pravljичni svet
neverjetnih oblik in barv.

Ob raziskovalnih pohodih
odkrivamo nove lepote,
reke, soteske in slapove,
jezera in krasne planote.

In mnogo vrst cvetlic,
od planik do encijana,
teloha in žafrana,
rododendrona in volčina.

V gozdovih srečujemo srne,
medveda, volkove in jelene,
v visokogorskem svetu kozoroge,
kraljeve orle, divje koze in gamse.

Pobočja Golice v maju
je kot nedolžna nevesta,
pokrito z belo tančico,
stkano s cvetovi narcis.

Marjan

Na vrsti je semenj

Videti je, da se je v naši novejši, več kot pol stoletja dolgi zgodovini, pri nas skotila in zaredila neka miselnost, ki ji je težko najti precizno ime. Morda bi bili najbližje resnici, če bi jo poimenovali stečajna miselnost.

V omenjenem obdobju je dosegla tako prepričljive uspehe, da jih je potrebno, vsaj bežno omeniti in ohraniti v žalostnem spominu. Likvidacija lesne industrije Samsa, Žnidaršič, Tomšič, Vezenin, Mlekarna, klavnice in Ta miselnost je tako bogata, da neizčrpno sproža nove in nove projekte, nove sile in nove posameznike, ki nadaljujejo njeno nadvse uspešno pot.

Kot da bi bili veliki projekti te miselnosti uničevanja, ki je v popolnem nasprotju z njej predhodno, ki je gradila, že skoraj izčrpani, so na vrsti "manjši" projekti. Na vrsti je semenj!

Težko je ugotoviti ali ima ta najnovejši načrt posredno ali neposredno zvezo z bežno opisano miselnostjo. Na to bi moral odgovoriti n. pr. kakšen provincialen ekonomsko-razvojni forum na osnovi globokoumnih študij vzrokov in posledic. Vendar ga nimamo, sodeč po neuspešnem iskanju v najnovejšem imeniku. Tako to vprašanje ostaja še naprej odprto.

Ampak, na vrsti je semenj. Kaj bo še sledilo? Kaj stoji še na poti uničevalnega pohoda te stečajne miselnosti? Najbrž bomo izvedeli takoj ko ji bo uspelo uničiti več kot 100-letno sejmarško tradicijo v naših krajih in v našem mestu.

Kaže, da ima na zalogi neizčrpne zamisli. Morda bo zgrabila za vrat avtobusno postajo, ki povzroča neznosen direndaj. Morda bo žrtev pekarna, čeprav v tem trenutku ne vem za kakšen greh jo bodo obsodili. Pa sem brez skrbi, bodo že povedali, ker so neizčrpen zaklad naše prihodnosti.

P. s.: V telefonskem imeniku pa nisem našel niti številke "stečajne miselnosti". Verjetno se skriva pod kakšnim drugim imenom!?

Ivko Spetič

Spomin na potres pred štiridesetimi leti v Ilirski Bistrici in druge zgodbe iz življenja v dijaškem domu

Tisti januarski dnevi so bili izredno mrzli. Kaj ne bi bili, saj smo bili sredi koledarske zime in tu, v dijaškem domu v Trnovem ("med samostanskimi zidovi" smo zapisovali v spominskih knjigah), kjer smo stanovali dijaki, je bilo še posebej hladno. Ne, v Jelšanah ni bilo nikoli tako hladno. Na večer pred potresom, 30. januarja 1956, ko nas je naša stroga vzgojiteljica, tovarišica Perkova spravila spat, sva s prijateljico Petro tuhtali, kako bi si pomagali, da ne bi ponoči "zmrznili". Po krajšem premisleku sva prišli na idejo, da bi šle spat v njeno posteljo, pokrile pa bi se z mojim "štrmacom". Tako sva tudi storile. Toda to ni bilo niti najmanj ugodno, bilo je pretežno in ob straneh nama je pihalo.

V sobi v drugem nadstropju, veliki kot dvorana, je bilo približno dvajset postelj. To so bile belo pobarvane "brande" z mrežo, zraven vsake je bila majhna nočna omarica. Red je moral biti brezhiben. Postelje, z zakrpanimi rjuhami in par starimi dekami, lepo poravnane. S prijateljico sva se mučili dolgo v noč s štrmacom in končno zaspale, ko nas je nenadoma ob treh in dvajset minut vrgel pokonci strašen trušč, bobnenje, tresenje, padanje ometa na postelje.. Vrglo nas je pokonci.

Zavpila sem: "Petra, kaj je to?"

Nekdo je zavpil: "Punce, potres!"

Šipe na oknih so se sesule, vrata na stežaj odprla, vse je poskakovalo in se gugalo kot na barki. Punca v kotu je zgrabila "kušin", ga stiskala k sebi in dirkala proti vratom: "Bežimo, bežimo!"

Kmalu se je na vratih pojavila postava tovarišice Perkove v nočni srajci:

"Punce, hitro dol! Vsi na dvorišče!"

V paniki smo si navlekli nase svoja revna oblačila, zgrabile še plašč (kdor ga je imel) in zdirjale po stopnicah. Na dvorišču so bili že fantje in upravniki, ki je stanoval v isti stavbi.

"Otroci, to je bil potres in moramo biti zunaj", je pribila tovarišica Perkova.

Tihi januarski mraz je rezal do kosti, da smo kar cepetali na mestu. Ne, škornjev, snežk in bund nismo poznali in tudi rokavice in šal je imel le malokdo. Tam smo bili do jutra, potem smo šli v strahu na zajtrk, pa spet ven. Tako ves dan. Treslo je po malem ne samo ta dan, ampak še en mesec, kakor se spominjam. Dan, 31. januar, smo preživel zunaj, zvečer pa - kam? Vsi spat v telovadnico na gola tla, saj smo imeli le dve blazini. V spalnico si pač nismo upali po deke. Lahko si mislite kako smo prebili to noč v natrpani telovadnici.

Slavko Mrovlje in Lidvina Mrovlje ob posledicah potresa

Drugi dan so nas poslali domov, saj sta bili dijaški dom in šola, ki je bila v isti zgradbi, to je v samostanu, zelo poškodovani. En mesec smo bili doma na "počitnicah", toda pred potresom nisi bil nikjer varen. Čeprav je bil epicenter v Ilirski Bistrici, so ga okoliške vasi prav tako čutile in doživele. Ko sem nekega dne doma pomivala posodo, se je nenadoma zamajalo in zatreslo in velik del ometa je padel s stropa tik ob moji glavi na tla. Toliko o potresu, ki nas je pošteno pretresel.

Pred in po potresu pa je bilo življenje v dijaškem domu pestro kar se da.

V dijaškem domu tako imenovane Nižje gimnazije v Trnovem je bilo takrat (od leta 1953 - 1957) sto do stodvajset dijakov. A ne samo iz naše občine, tudi iz drugih krajev Slovenije. To je bilo obdobje druge petletke, kar pomeni, da so bili resni in težki časi. Le malokateri dijak je imel kakšen dinar za avtobus ali vlak, zato smo dijaki hodili ob sobotah peš domov, vsak v svojo vas. Nismo imeli za sendviče, ne za sladkarije. Naši starši niso imeli avtomobilov, pa tudi vzgojitelji in profesorji so pešali. Radio je imelo redkokatero gospodinjstvo, o televiziji pa še sanjali nismo.

V dijaškem domu je bil režim, kot da služimo tam "vojaški rok". Biti leta 1953 pri vojaki pa najbolj vedo tisti, ki so to doživeli. Torej, nismo imeli nobenega izhoda iz dijaškega doma. Med učnimi pavzami smo se lahko sprehodili le "od mostička do mostička", to sta bila dva potočka ali jarka, vsak na eni strani samostana. Za vsak prekršek so se delili ukori. Bog ne daj, da bi kdo šel kdo v cerkev, to je v samostansko kapelo itd. Kdo bi vse naštel, kar je bilo prepovedano!

Ta strogi režim je bil menda naš prispevek k obnovi porušene domovine, torej k drugi petletki. Mimogrede - tretja petletka se je bila nekam izgubila, kot se spominjam. Kakor da jo je vzela megla. A to je že druga tema.

Imeli smo več vzgojiteljev, ki so nas zjutraj zbudili, podnevi bedeli nad nami in nas zvečer spravili v postelje, skrbeli za red in mir, pa tudi nemir. Med temi vzgojitelji je izstopala tovarišica Perkova, že prej omenjena, iz Ljubljane (baje so bili vsi iz Ljubljane, vsaj tako smo mi mislili), ki je bila strah in trepet dijakov. Bila je majhna, okrogle postave, v vedno isti temnoplavi, svetlikajoči, oguljeni halji. Nenehno je vpila na nas in se drla, da je odmevalo po Trnovem. Glavo je imela nizko na ramenih, kakor da je brez vratu, oči pa je imela tako drobne, da smo jih le redkokdaj videli. Videli smo jih, kadar je bila dobre volje. Dobre volje pa je bila, ko je prišla iz kuhinje, kjer se je napokala za vzgojitelje posebej pripravljenih dobrot, kolikor jih je

pač takrat bilo, da se je komaj prizibala v učilnico. Takrat so se ji odprle in zasvetile svetlomodne oči. Vsedla se je na rob mize, položila noge na klop in nam začela pripovedovati o svoji nečakinji Dunji. Dunja da je zelo nadarjena in lepa deklica, da študira za operno pevko ali pa bo celo igralka. Hvalila jo je na vso moč, potem pa pristavila razočarano: "Ah, saj vi ne veste, kaj je opera!". In mi res nismo kdovekaj vedeli o operi. V hipu je bila jezna, ker se ni imela s kom pogovarjati o nečakinji, pa se je usulo iz nje:

"Butci, tepci! Nič ne veste in nikoli ne boste nič vedeli!"

Z levo nogo pa je vstajala skoraj vsak dan. Zjutraj je odprla vrata spalnice in zavpila:

"Vstajanje!" in "Tišina!"

Potihoma smo morali iti na umivanje iz drugega nadstropja v kletne prostore. Tu je bila skupna umivalnica ali kopalnica. Velik prostor. Ob stenah so bila velika betonska korita, kakor hlevske jasli s pipami v presledkih in ledeno mrzlo vodo. Ob sobotah smo se kopali v betonskih kabinah; takrat je od nekod priteklo malo tople vode pa spet mrzle, kakor da se knajpamo. Zdravo, ali ne? Da o mokrih glavah niti ne govorimo, saj nismo še slišali za besedo "fen". No sledil je skromen zajtrk (že smo mislili na kosilo), pa učna ura, kjer je morala vladati takšna tišina, da ni bilo slišati niti obračanja listov po knjigah in zvezkih. Nekateri fantje so govorili poltiho, da je bilo slišati kakor oddaljeno bobnenje, a tovarišica Perkova ni nikoli mogla ugotoviti, kdo je krivec.

Prišel je čas kosila, ki nas je skoraj vedno razočaralo, čeprav smo bili lačni, da je bilo joj. Ko smo tako jedli zvite liste pokvarjenega zelja in nekaj, kar naj bi bila polenta ter vihali nosove, je tovarišica Perkova prav pobesnela:

"Prekleti Primorci! Samo pašta in fižol vam gresta po glavi! To so sarme, to je najboljša hrana!"

Prijela je Karlota za lase in mu glavo tlačila v krožnik. Tisti "prekleti Primorci" so mi ostali za vedno v spominu, bolj kot sarme, ki to niso bile.

Praviloma nismo smeli prinesiti hrane od doma, toda ob ponedeljkih smo si le prinesli kakšen priboljšek, če ne drugo, sadje. Od časa do časa je tovarišica Perkova napravila kontrolo po predalih v učilnici in spalnici. Če je kaj našla, je vpila in zmetala vse ven. Moja prijateljica Jelka je nekoč prinesla od doma cel štrudelj in ga skrila v učilnici v predal z zvezki. Tovarišica Perkova je tedaj napravila kontrolo in po krajšem brskanju izsledila tudi ta štrudelj. Med preiskavo smo sedeli vsi kot pribiti s sklonjenimi glavami, ko smo nenadoma zaslišali krik: "Ja, kaj je pa to? Čigav je pa ta štrudelj?"

Mislili smo, da jo bo kap.

"Če ne poveste čigav je, boste vsi dobili ukor! Ali je tvoj? Ali je tvoj?"

Nič. Zgrabila je štrudelj in ga odnesla....

Posebno poglavje je bilo tudi pomivanje posode. V jedilnici sta bili vsak teden dežurni dve dijakinji, ki sta morali vsak dan pospraviti in pomiti posodo. Dve koriti sta bili pritrjeni ob steno v kotu v jedilnici. V eno smo dale toplo vodo, v drugo mlačno. Krožnike in šalice smo imeli iz slabega emajla ali pleha, kaj vem iz česa je bila ta oguljena posoda. Pomivale smo, seveda, brez kakšnega pomivalnega sredstva in tako je bila na koncu na vodi za pest debela plast maščobe, krožniki pa so tudi bili mastni. Ja.

Popoldne smo imeli pouk. Tovarišica Perkova je tudi poučevala in sicer nemščino, matematiko in zemljepis. Kljub njeni strogosti ali pa ravno zato, znam še sedaj šibke in krepke glagole iz nemščine...

Zvečer smo lahko glasneje govorili v učilnici, dočim je morala biti v spalnici tišina, ko je tovarišica Perkova zaželela lahko noč in zaprla luč. Malo smo se potuhnile, kakor da že dremujemo, potem smo "navalile" na Aleksandro iz Reke,

naj nam pove vsebino kakšnega filma. Aleksandra je bila Slovenka, ki je živela na Reki in je šla ob nedeljah včasih v kino. Ti filmi so bile prave grozljivke ali pa so takšne nastajale v njeni domišljiji, da nismo potem mogle zaspati. Zgodilo se je tudi, da je tovarišica Perkova prisluškovala pred vrati in potem je bil "halo" kot po navadi ter konec filma.

Kaj bi še pisala? Bili smo kot v zaporu in vendar nam je bilo po svoje lepo, lepo zato, ker smo bili mladi in smo vedno kaj ušpičili, kakor vse generacije pred nami in za nami, ter se veselili življenja.

Zato ponavljam z drugimi dijaki to, kar smo zapisali v spominske knjige:
*Od zibelke do groba
najlepša je dijaška doba!*

Cilka Udovič

Babičini nasveti

Če želite, da bo ocvrt piščanec res hrustljav, ga pomokajte in pred pečenjem postavite vsaj za eno uro v hladilnik.

Močan vonj po divjačini bomo odpravili, če postavimo v posodo z mesom vejico figovega drevesa.

Če imate v vrtu zelene paradižnike jih nikar ne zavržite. Poberite jih, pomočite v jajce in drobtine ter jih ocvrite. Imeli boste čudovito prilogo.

Jajca se kuhajo bolje, če niso preveč mrzla. Pred kuhanjem jih hranite vsaj 24 ur na sobni temperaturi.

Trdo kuhana jajca lažje oluščimo, če vodo, v kateri bomo kuhali jajca, malo posolimo.

Če hočemo odstraniti grenkobo iz jajčevcev, jih narežemo na rezine in damo v slano vodo. Nato jih osušimo (s papirjem ali krpo). Pripravljene so za kuho.

Pozimi je koža na rokah zelo izpostavljena. Dobro operite roke z vodo in milom, roke dobro natrite z limonim sokom in pustite, da se posušijo. Namažite z glicerinom, nadenite si bombažne rokavice in pojdite spat. Zjutraj bo koža na rokah mehka in negovana.

Ostanke pire krompirja nikar ne zavržite! Oblikujte kroglice in jih povaljajte v moki, razporedite po pladnju in jih zamrznite. Zamrznjene postavite v vrečke in vse skupaj v zmrzovalnik. Ob prvi priliki jih še zamrznjene ocvrite.

Testenine in moko bomo ubranili pred insekti tako, da bomo košček žvečilnega gumija, z okusom po menti, postavili med vrečice s testeninami ali poleg vrečke z moko.

Proti hripavosti in bolečemu grlu pomaga naslednji nasvet. V kavino skodelico pomešajte 2 žlici medu, 1 žlico olivnega olja in 1 žlico limoninega soka. Tri do štiri dni spijte trikrat na dan po eno žličko tega pripravka. Glas se bo povrnil in tudi bolečine v grlu bodo prenehale.

Kako odstraniti zbledelo črto zavihka pri kavbojkah, ki jih želimo podaljšati? Energično drgnite s ščetko, ki ste jo prej namočili v razredčenem črnilu modre barve.

Če nikakor ne morete vtakniti volno ali nit v šivankino uho, ju malo natremo z milom.

Lončnice popestrijo stanovanje. Kaj pa podstavki? Nekateri so obdani z vodnim kamnom. Odstranimo ga s polovico krompirja, s katerim drgnemo po podstavku. Postal bo čist in svetleč.

Problem slabega zadaha iz ust boste rešili tako, da zobe pogosto umivate in nato izpirate z mlačnim mlekom.

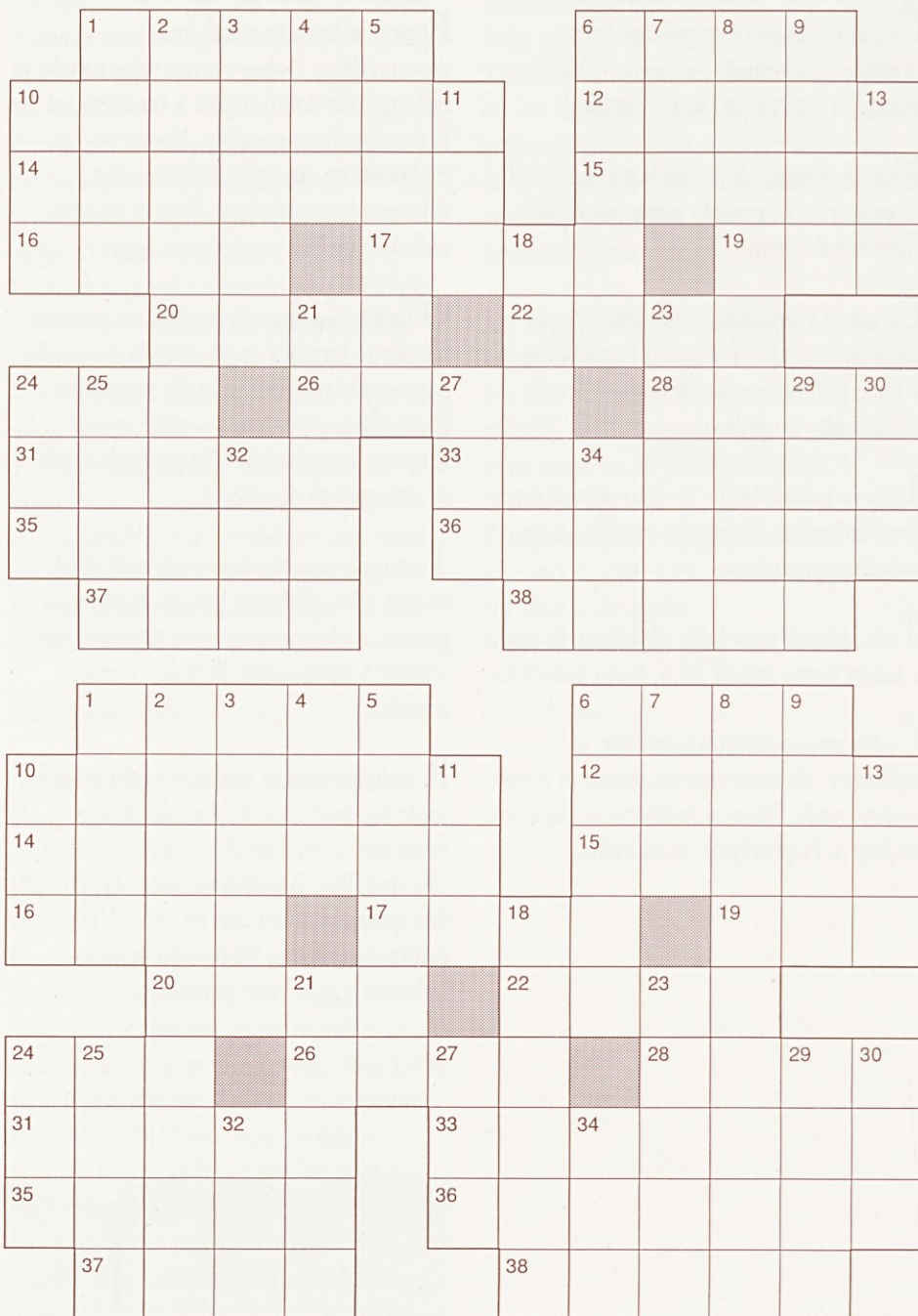
Po praznovanjih ostane ponavadi precej sladkarij. Drobno pecivo bo ostalo dolgo časa sveže, če postavimo v posodo, v kateri ga hranimo, košček jabolka ali krompirja.

Za križankarje

Ugotavljamo, da je med upokojenci enigmatika zelo priljubljena. Zato nameravamo te zvrsti razvedrila posvetiti več prostora. Poleg tega nameravamo med najuspešnejše reševalce razdeliti nagrade. Reševalci naj na list papirja napišejo zahtevana vodoravna gesla za vsako križanko posebej in za osmerosmerko ter vse skupaj naj v kuverti do 31. januarja 1997 pošljejo na naslov: Uredništvo Jesenskih listov, Društvo upokojencev Ilirska Bistrica, Bazoviška c. 28, 6250 Ilirska Bistrica. Prvega februarja bo posebna komisija določila pet najuspešnejših reševalcev in jim po pošti poslala praktična darila.

Križanki dvojčici

Osmerosmerka

narodnoosvobodilni svet - Judežev sin
v krščanski mitologiji, oseba iz Biblije,
28. reka v Turčiji - nemško žensko ime,
31. ime hrvaškega skladatelja in glasbenega
pedagoga Devčića - nemški kolesarski
dirkač, svetovni prvak 1959-1966 (Rudi),
33. žarnica za radio - kokot, 35. slovenski
publicist, urednik, prevajalec in esejist
(Božidar, 1896-1980) - zdravilo,
pripravljeno z opijem, 36. skupuh - glinasta
piščal, 37. nizozemski kolesar (Jan) - ime
slavne filmske igralka Nielsen (1883-
1972), 38. maroška utežna mera - kratki
madžarski moški suknjič, okrašen z našitki

Navpično: 1. močvirska ali vodna rastlina,
z visokim, tankim, votlim stebлом - kos
pohištva, 2. zdravilišče v Slovenskem
Primorju - vnetje mrežnice, 3. hrib pri
Beogradu - v grški mitologiji trojanski
junak, 4. vojaška stopnja - električna
merska enota za moč, 5. francoska
rojalistična in nacionalistična skupina
(1898-1936) - ozvezdje na južnem nebu,
ki ga sestavlja skoraj 300 zvezd,
6. izdelovalec praktičnih okrasnih
kovinskih predmetov - mesto in reka
v Sibiriji, 7. rimska boginja jeze in prepira
- ameriški pisatelj (Georg, 1866-1944),
8. ženska, ki je sposobna narediti
nemogoče - izstrelek, 9. staro ljudstvo
v vzhodni Aziji - antično računalno,
10. usnjen jermen - belgijsko zdravilišče,
11. germanski orel - Marijina mati,
13. oče - ptica ujeta, 18. priprava, navadno
kvadratne oblike za shranjevanje
določenega predmeta - domača zdravilna
rastlina, 21. v antični filozofiji najvišji red,
vrhovna zakonitost sveta - seštevek,
znesek, 23. zapor, ječa - novozelandski
domačini, 24. češka pritrdilnica - otok
v Kvarnerju, 25. indonezijski otok v Malem
Sundskem otočju - vrsta mehkega usnja,
27. grška boginja rodovitnosti - ognjenik na
otoku Mindanao, 29. mozoljavost - del
zemeljske skorje, 30. palec, cola -
egipčanski bog sonca, 32. letovišče pri
Opatiji - vzhodnoafriški grm, dražilno
sladilo, 34. krivulja, ki jo opiše telo pri
gibanju - oblika socvetja

Dimitrij Grlj

V vseh smereh, vodoravno, navpično in diagonalno poišči v liku našete ameriške
književnike in črke prečrtaj. Nekatere črke se seveda podvajajo. Osem neprečrtanih črk,
brane po vrsti dajo še enega ameriškega književnika. Katerega?

AMERIŠKI KNJIŽEVNIKI

ALCOTT
BELLAMY
BELLOW
BUCK
CAIN
CAPOTE
DOS PASSOS
ELIOT
EMERSON
GREY
IRVING
MAILER
MC CARTHY
MITCHELL
PUZO
RANSOM
RICE
TWIN
WILLIAMS
WRIGHT

D	M	N	O	S	R	E	M	E
E	O	Z	A	L	C	O	T	T
M	U	S	E	L	I	O	T	H
P	I	L	P	R	P	W	W	G
Y	W	T	V	A	O	V	A	I
E	H	I	C	L	S	R	I	R
R	N	T	L	H	E	S	N	W
G	A	E	R	L	E	R	O	N
K	B	N	I	A	I	L	I	S
C	I	A	S	C	C	A	L	L
U	M	L	E	O	C	C	M	E
B	E	L	L	A	M	Y	M	S

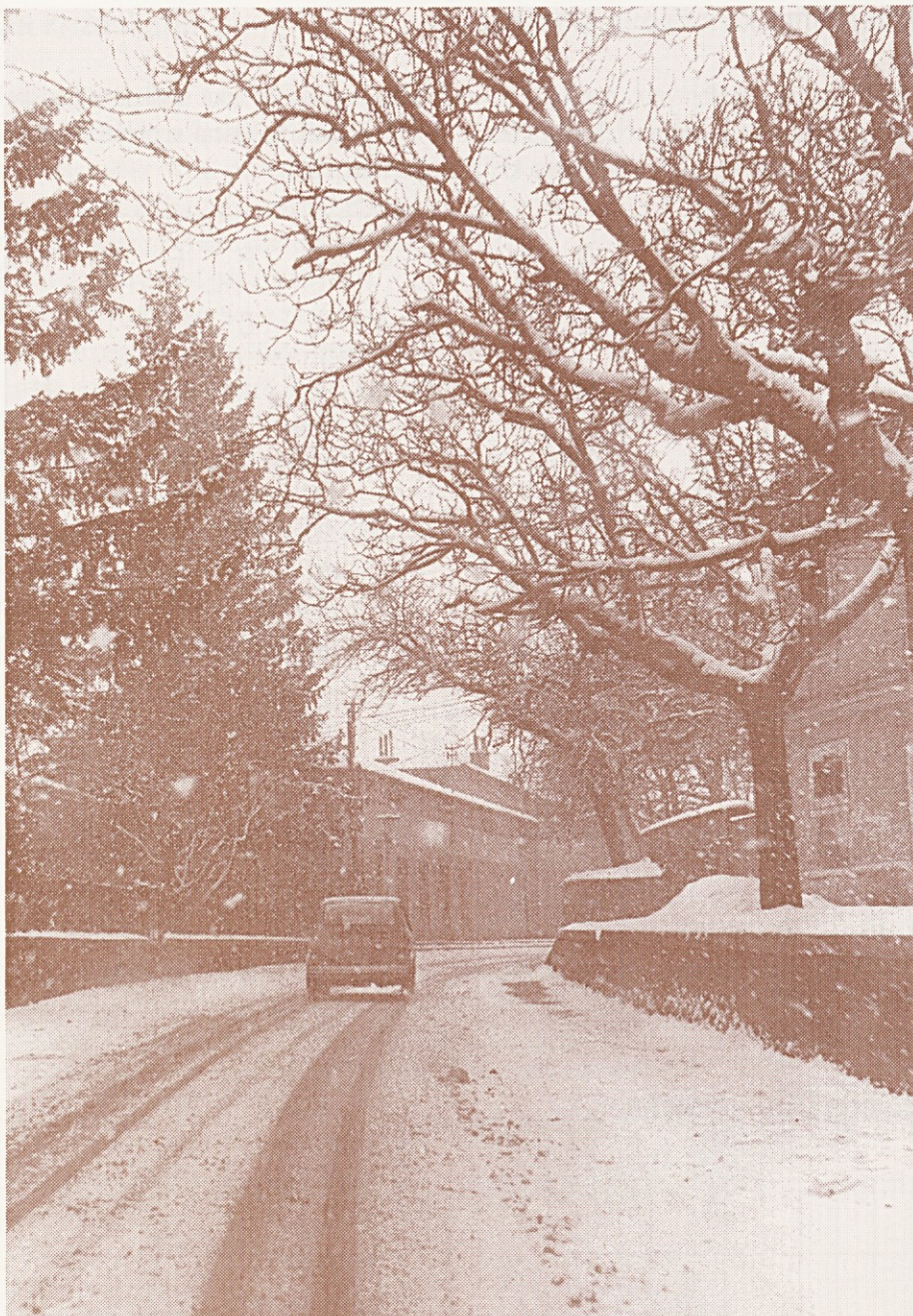
Magična lika - dvojčka

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

Vsako besedo vpišite vodoravno in navpično. Opisi so za oba lika pomešani med seboj.

1. znanstvena panoga - zgibna gred, 2. Blomdahlova opera - bizantinski zgodovinar
(ok. 760-287 pr. n š.), 3. ime ameriškega filmskega igralca in režiserja Redforda - zajezena
voda za gojenje rib, 4. eden od štirih prerokov (hebr.) - ponudba, 5. del okrova pri motorju
- reka in departma v Franciji, 6. navadno slab namen, skrivni načrt, - indonezijska tiskovna
agencija

Tudi v januarju 1983 je snežilo. Foto E. Seles

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj
Franc Gombač
Ivko Spetič

Oblikovanje

EDIS d.o.o. Ilirska Bistrica
Grafična priprava
StudioRolih, Ilirska Bistrica

Tisk

ČukGraf, Postojna, januar 1997

Zahvaljujemo se vsem, ki so omogočili izdajo glasila, še posebej navedenim podjetjem in ustanovam:

Zveza kulturnih organizacij

Ilirska Bistrica

Občina

Ilirska Bistrica

Dom starejših občanov

Ilirska Bistrica

Obrat družbene prehrane

Igor Bevčič

Ilirska Bistrica

TIB Terminal

Ilirska Bistrica

Društvo upokojencev

Ilirska Bistrica

Krajevna skupnost

Ilirska Bistrica

Okrepčevalnica BAŠA

Ilirska Bistrica

Emona Ilirija

Ilirska Bistrica

Poliuretani-Plama

Podgrad

Kmetijska zadruga Brkini

Ilirska Bistrica

Bess d.o.o. Podbeže 39

Ilirska Bistrica

Plaming d.o.o.

Podgrad

Mlinotest Pekarna

Ilirska Bistrica d.o.o.

SKB

Ilirska Bistrica

Ilirija

Ilirska Bistrica

Zavarovalnica Slovenica

Ilirska Bistrica

Zavarovalnica Triglav

Ilirska Bistrica

Po mnenju Ministrstva za kulturo R Slovenije št. 415-76-96 mb / mj z dne 12.2.1996 je glasilo Jesenski listi Društva upokojencev Ilirska Bistrica uvrščeno med proizvode za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.